NEMZETI NŐNEVELÉS.

XV. ÉVFOLYAM. SZEPT.—OKT. 1894. VII—VIII. FÜZET.

AZ ÚJ KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER ÉS ÁLLAMTITKÁRJA.

Folyóiratunk legutóbbi füzetének közrebocsátása óta messzekiható, nagy változás történt közoktatásunk vezetésében. *Gróf Csáky Albin* vallás- és közoktatásügyi miniszter lemondott magas állásáról s vele együtt államtitkárja, *Berzeviczy Albert* is távozott a miniszteriumból. Elhagyták azt a helyet, a melyen évek önfeláldozó munkásságával az egész nemzet háláját vívták ki és biztosították a maguk számára.

Gróf *Csáky Albin* minisztersége közoktatásunk minden ágában — a tudomány-egyetemtől a kisdedóvóig — tartós nyomokat hagyott maga után. Nem rajta múlt, hogy éppen legfontosabb intézkedéseivel nem oldhatta meg gyökeresen a fölvetett kérdéseket; de nagy érdeme, hogy nem mulasztott el semmit s mindent elkövetett a megoldás előkészítésére. Középiskoláink újjászervezésének kérdése, mióta ő fölvetette, a hosszú időre szóló megoldás nélkül le nem kerülhet többé a napirendről. Néptanítóink anyagi helyzetének rendezésében nagy lépést tett előre s megjelölte a további haladás irányát. Megalkotta a kisdednevelésről szóló törvényt, melynek áldásos gyümölcseit, gondos végrehajtása után, késő nemzedékek is magasztalni fogják. S mindenek fölött megajándékozta a nemzetet fenkölt egyéniségének példájával, a mely buzdítólag és lelkesítőleg fog hatni közoktatásunk minden munkására ezután is, mikor nem látjuk már őt eddigi küzdelmeinek színterén.

Válságos időkben vette át közoktatásunk vezetését. Az események sodra csakhamar idegen vizekre ragadta hajóját s ár ellen, szél ellen küzdve önfeláldozó erőfeszítéssel csak részeit valósít-

hatta meg annak, a mit egész közoktatásunk reformjára kiterjeszkedve alkotni óhajtott. Becses örökséget hagyott utódjára abban, a mit megtett; nehéz örökséget abban, a mit megtennie nem lehetett.

Midőn elismeréssel és hálával adózunk gróf *Csáky Albin* miniszternek és mindenben hű munkatársának, *Berzeviczy Albert* államtitkárnak: teljes bizalommal és egy szebb jövő reménységével üdvözöljük örököseiket, *Eötvös Loránt* bárót és *Pulszky Ágostont*. Bizalmunkat múltjukra, eddigi munkásságukra, érdemeikre és kimagasló egyéniségükre építjük; reménységünk horgát abba a hitünkbe vetjük, hogy a háborgó válságok után a nagyobb szabású, maradandó alkotásokra kedvező idő fog felderülni.

Báró *Eötvös Lorántra* régóta úgy tekint a nemzet, mint a ki halhatatlan atyjának nemcsak nagy nevét, hanem nagy szellemét is örökölte. Századunk uralkodó eszméin nevelkedett fel; tudóssá képezte magát s midőn állást foglalt az életben, a nyilvánosság elől rejtőzködve magának, családjának és tudományának élt. Szive nemességét, lelke mélységét, ifjú ereje és lelkesedése teljességét ennek a körnek szentelte, a melyen túl nagyravágyása nem ragadta. Mintha egy sötét árnyék intette volna őt e kör határmesgyéjének átlépésétől: a nagy idealisták végzete, a mely rájuk a közélet küzdelmeiben vár s a mely atyja érzékeny lelkén is oly mély sebeket ejtett! De az önmegtartóztatás és önlegyőzés éveit hamar megszakította a közvélemény könyörtelen követelése s báró *Eötvös Loránt* méltónak bizonyította magát az atyjától rászállt örökségre, mikor e követelésnek engedett. Ki tudja, milyen küzdelmek után s milyen áldozatok árán határozta el magát; annyi kétségtelen, hogy emez első lépését, a melylyel helyet foglalt közéletünkben, a közvélemény úgy fogta fel mint lelki nagyságának bizonyítékát és a hozzá kötött remények beváltásának előre adott zálogát. S ime midőn első rektori beszédjét tartotta a tudományegyetemen, midőn megszólalt az Akadémia elnöki székén s midőn meggyőződésének kifejezést adott a közoktatási kérdésekben egybehívott miniszteri szaktanácskozmányokon: a nemzet igazolva látta reménységét s azt a férfiút üdvözölhette benne, a ki legméltóbb rá,

hogy nemzeti kulturánk világító fáklyáját kezébe vegye. Nem a szaktudós áll előtte, hanem a szó legszorosabb és nemesebb értelmében a kész államférfiú, a ki nem a hatalomért küzd, hanem nagy eszmék megvalósításáért fárad.

Bármekkorát haladt is közoktatásunk az utóbbi huszonöt év alatt, még mindig nem foglalja el azt a helyet nemzeti életünkben, a melyet korunk műveltsége kijelöl s magyar hazánk különös érdekei megkövetelnek számára. A mit gróf Csáky Albin a maga programmjának vallott, közoktatásunk intenziv fejlesztése, csak az előkészítés stádiumáig jutott; valóságra váltása az új közoktatási miniszter feladatául maradt. S báró Eötvös Lorántnak eddig tett miniszteri nyilatkozatai és rendelkezései minden kétséget kizáróan bizonyítják, hogy hivatását ebben az értelemben fogja fel. Közoktatásunknak első sorban és mindenek felett két dologra van szüksége. A mint az élőfa gyökereit a földbe fúrja s lombjával a szabad levegőt és napsugarat keresi: közoktatásunknak is minél erősebben kell a hazai földbe és a nemzeti életbe kapaszkodnia, hogy annál magasabbra emelkedhessék amaz eszményképek felé, a melyeket korunk általános műveltsége ragyogtat eléje. Közoktatásunknak európaibbá és nemzetibbé kell válnia! Az új közoktatásügyi miniszter az ő beköszöntő beszédében virágos kertnek nevezte közoktatásunkat; üdvözöljük benne a drága föld még drágább csemetéinek hivatott kertészét s kívánjuk, hogy munkásságát a sors kedvezése tegye foganatossá.

A sors ilyen kedvezése az is, hogy olyan férfiút szemelhetett ki s nyerhetett meg első munkatársául, mint *Pulszky Ágost* államtitkár, a ki európai műveltsége, tudománya és lelkesedése dolgában hozzá hasonló, egyebekben pedig harmonikusan egészíti ki az ő egyéniségének eltérő tulajdonságait. Pulszky Ágoston is az új Magyarország egyik jelentékeny történeti alakjának nevét viseli s oly körben nevelkedett föl, a melynek levegőjét a magyarság feldicsőítésének eszményképe ragyogta be — a számkivetés sötét éveiben.

Gyermek és ifjú korát külföldön töltötte s angol és olasz iskolákon vetette meg műveltsége alapját. A hazai benyomásoktól

BÁRÓ EÖTVÖS LORÁNT.

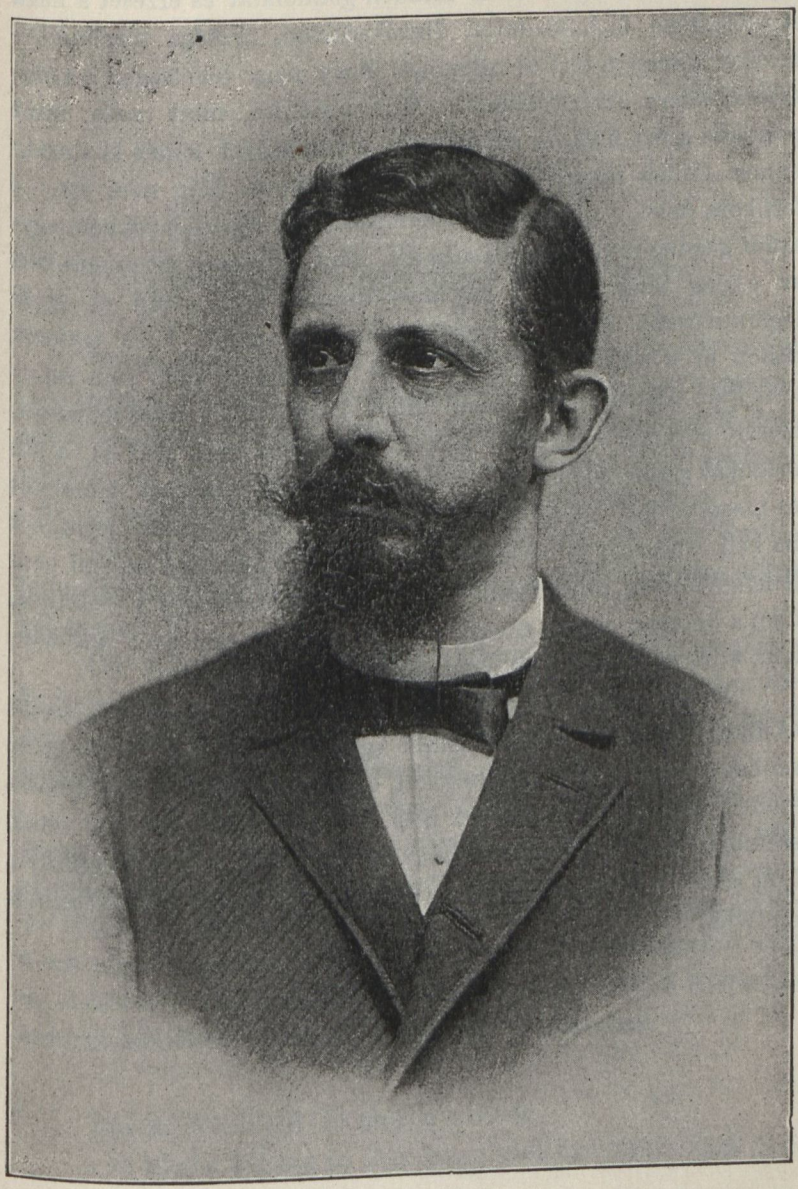

PULSZKY ÁGOSTON.

megfosztva, az idegenben is minden gondolatát és érzését a haza eszményképe foglalkoztatta. Hazakerülvén, ifjúsága türelmetlen hevével kereste a tért és alkalmat, hogy nagy tehetségeit a közjó szolgálatában érvényesíthesse. Mint hirlapiró, mint tudós, mint politikus egész fiatalon jelentékeny munkásságot fejtett ki s csakhamar fontos tényezőjévé lett közéletünknek. Még nem érte el férfikora delét s ma már küzdelmekben és eredményekben egyaránt gazdag múltra hivatkozhatik. Mint tudományegyetemünkön az észjog tanára, mint parlamentünknek évek során át egyik legmunkásabb tagja, a legismertebb egyéniségek közé tartozik itthon és a külföldön egyaránt. De érdemeivel soha sem állott arányban népszerűsége. Ama férfiak közül való, a kiket magasan, messze kitűzött czéljuktól semmi körülmény sem térít el, a kik magukat eszményképükkel azonosítván, nem ismernek kiméletet és megalkuvást. Az ilyen férfiak nem keresik a népszerűséget, sőt ha kell, daczolni is mernek vele. Pulszky Ágostont semmi sem jellemzi jobban, mint rendületlen ragaszkodása meggyőződéseihez. Csupa önérzet, csupa energia; éltető eleme a cselekvés, a küzdelem, a harcz s «míg nem győz, nincsen nyugalma».

Méltán várja a közvélemény az új közoktatásügyi minisztertől és államtitkárjától közoktatásunk egész szellemének reformját s azokat a nagyszabású alkotásokat, a melyeket csak e megújhodó szellem erejével teremthetnek meg. A közvélemény követelő velük szemben, mert türelmetlenül sinyli a hiányokat s mert megtiszteli őket azzal, hogy kiemelkedő egyéniségökhöz szabja követeléseinek mértékét.

A NŐ HIVATÁSÁRÓL.*

De Amicis beszéde a turini községi felső népiskolában.

Edmondo de Amicis, a «Szív» kedves költője, az iskolai életnek geniális, melegszivű megfigyelője, f. é. márczius havában e remek beszédével emelte a Turin tanhatósága által rendezett ünnepély fényét azon alkalomból, a midőn a községi felső népiskola leánynövendékei közt az elnyert pályadijakat kiosztották.

Kár, hogy e rhetorikai remekművet csak franczia fordítás nyomán, a «Revue Pedagogique» májusi számából merítve adhatjuk vissza.

Így harmadik kézből, elkerülhetlenül sokat fog veszíteni a közvetlenség, az eredetiség költői bájából csak úgy, a mint az idegen érintésre a lepke-szárny himpora, a hamvas gyümölcs lehellete veszítenek eredeti zománczukból.

De még így is magával ragad a költő-szónok erőteljes, magasan szárnyaló dikcziójával, mélyen meghat és felemel nagy szívéhez, mely a gyermekekért oly igaz szeretettel tud hevülni. És különösen tanulságos nekünk tanitónőknek, kik a leányokban a *nőt* vágyunk nevelni, s kiknek gyakran kell tekintetünket nagy és nemes női eszményképekre irányozni, hogy erőt és lelkesedést merítve öntudatos szeretettel szolgáljuk hivatásunkat.

*

Ime itt következik de Amicis beszéde:

«Az iskolai hatóság az idén ismét csekélységemre bízta azt a

* A debreczeni tanszerkiállítás alkalmával a M. D. E. tanitónői szakosztályának aug. 19-én tartott ülésén felolvasta *Ehmayer Berta*.

kellemes feladatot, hogy nevében üdvözöljem önöket, hogy tolmácsoljam e mai napon érzett örömünket, a midőn Turin városa megjutalmazhatja derék ifjú leányait, a kiknek ünnepi hangulata élénk viszhangot kelt a mi szívünkben is.

De hogy a nyert kitüntetésre teljesen méltók legyenek, nem szabad elzárkózniok a győzelmi örömnél magasztosabb, nemesebb érzelmek befogadása elől. Művelt lelküknek át kell éreznie e pillanatban, hogy ma a szeretet és hála kötelességeit is tartoznak leróni.

Gondoljanak ama tanulótársnőikre szeretettel, a kiknek nem annyira jóakaratán és tehetségén múlt, hogy önökkel a győzelem babéraiban osztozzanak, mint inkább a kellő időn, segítségen és — a szerencsén; igenis a szerencsén, ezen könnyű istápon, melyre oly nélkülözhetlen szükségünk van az iskola és az élet egyéb versenytérein egyiránt.

Gondoljanak tehát gyengéd kimélettel a legyőzöttekre, ismerjék el az ő érdemeiket is, nehogy szíveiken a csüggedés és féltékenység erőt vegyen; kárpótolják őket szeretetükkel azon keserűségért, mely önérzetüket a legyőzetés folytán bántja, tegyék fel erősen magukban, hogy a büszke elbizakodásnak még csak árnyával sem fogják őket érinteni soha, ellenkezőleg, őszinte tisztelettel, gyöngéd figyelemmel lesznek iránt uk mindenkor.

Emlékezzenek meg hálás szívvel tanítónőikről is. Mondják el nekik, hogy e mai napon ők is ünnepeltetnek, még pedig nagyobb jogczímmel, mint önök.

Hiszen oly magasztos hivatásnak szentelték életüket, mely kimeríthetlen szívjóságot, mély belátást, nagy önuralmat és az életerőket kegyetlen próbára tevő fáradságot követel tőlük.

Ők nyujtják önöknek csodás példáját annak, miként küzdheti fel magát a csendes, elvont női munkásság a polgári erények fennségéig a nélkül, hogy ezért a nőnek ki kellene lépnie ama rejtett félhomályból, mely csak fokozza nőiességének varázsát. Ők, a családi körön kívül bár, az anyáéval egyenlően szent és jótékony missziót végezvén, a tanítónő nevét mindnyájunk előtt a legtiszteltebb, a legrokonszenvesebb nevek közé emelték; e névre mindenkor büszkék lehetnek!

Gondoljanak forró szeretettel jó szüleikre mindamaz aggodalmakért és gondokért, melyeket iskoláztatásuk, apró bánataik, egészségük fentartása együtt véve okoztak nekik.

A hálás ragaszkodás hatványozott erejével gondoljanak azok önök közül haza, a kiknek szülei az életküzdelem, a sors csapásainak terhe alatt görnyednek; gondolják meg, hogy szüleik oly szívfájdalmakat éreznek miattuk, melyeket zsenge koruk még képtelen felfogni: fáj nekik, hogy önöktől távol kell élniök, hogy szeretett gyermekeiket hosszú időközökben csak futólag, mint valami gyorsan tovatünő úti állomáson láthatják viszont; fáj egyeseknek, hogy neveltetésüket viszonyaiknál fogva meg kell szakítaniok, ártatlan örömeiket megzavarniok; szenvednek, ha napi munkájuk után törődötten hazaérkezve, derült homlokukra csak szomorúan sóhajtva lehelhetik forró szülei csókjukat.

Oh, gondolják át mindezeket, és akkor képesek lesznek megérteni azt a nehány szót, melyet önökhöz akarok intézni jövő rendeltetésükről és ama szoros kapocsról, mely eddigi tanulmányaikat jövő hivatásukkal egybefűzi.

*

Az idősebbek önök közül bizonyára kitalálták már gondolataimat. Igen, van egy név, édesen hangzó minden nyelven, tisztelt minden nemzet előtt, az első szó, mely az öntudatlan ébredő ajkán felhangzik, az utolsó, melyet a küzdőtéren haldokló ifjú rebeg, egy név, melyet a meglett férfi és az aggastyán egyaránt gyöngéd szeretettel suttog, habár az, a ki viselte, már régóta megszünt is élni; egy név, mely titkos varázserővel visszatérít a jóhoz, mely megvigasztal, megoltalmaz, mely kifejezi mindazt, a mi bennünk a legjobb, legszentebb, leggyöngédebb!

Ezt a nevet viselniök lesz hivatásuk egykoron.

Ám, hogy teljesíthessék mindama szent kötelességeket, melyek e névhez füződnek, ahhoz az ösztön, a szív maga kevés. Az értelem, a szellem teljes kimüvelésére, szóval mindarra, a mit az iskola tanított, hogy ezen müveltséget megadja, elkerülhetlen szükségük lesz. Ennek tudatával tanuljanak és legyenek meg-

győződve róla, hogy még azon tárgyakat is, melyeket most jövő rendeltetésökhöz teljesen feleslegesnek itélnek, miután elméjükben egy ideig holt kincs gyanánt, észrevétlenül pihentek, egyszerre dermedt csiraként életre kelnek, hogy velök másoknak és önmaguknak használjanak.

Azért figyelmeztetem önöket a következőkre.

Ha anyanyelvünk sokoldalú nehézkes tanulása közben elcsüggednek, beleunnak, győzzék le türelmetlenségüket, gondolják meg, mily hatalmas fegyver az alaposan megtanult nyelv.

Tágítja saját szellemi látkörünket, hatással van mások szellemi életére, felvilágosít, védelmez, a távollevő kedves lényeknek megviszi a szeretet vigaszát, a jó tanács istápját; arra képesít, hogy megértsük és méltóképpen csodáljuk nagy iróinknak hét évszáz óta felhalmozott, mérhetlen kincseit nagy eszmékben, költői szép gondolatokban, mély tudásban, nemzeti dicsőségben.

Ha szellemük fellázad olykor a mennyiségtan száraz szabályai, hideg míveletei ellen, gondolják meg, hogy mennyire hasznos a szellemi munka minden nyilvánulására nem annyira maga ezen tantárgy, mint inkább képző ereje, a rendszeretet és pontosság érzéke, melynek nyoma meglátszik a szellemi és mindennapi élet irányításán egyaránt. Hány családban nem-e épen a nő az, a ki számoló tollával mindennek megszabja a helyes irányt? a ki napról-napra a számtan megmásíthatlan, pozitiv eredményei alapján kimutatja az apró áldozatok, önmegtagadások szükséges voltát, elnyomja a hiú vágyakat és munkára serkentvén a resteket, lassankint szerény jólétet teremt oly család körében is, melyben kevesebb előrelátással és helyes számítással a szegénység elkerülhetetlenül beköszöntött volna. És e jólét boldogítóbb a bőségnél is, mert sem könnyekbe, sem verejtékbe nem került.

És ha unalmasnak, fárasztónak tapasztalják a rég letünt események történelmi adatait emlékezetükbe bevésni, ne csüggedjenek.

Csak mindig bátran előre, kitartás, kitartás!

Tudniok kell ezt is, nemcsak azért, mert a történetben járatlan eltéved a múltak ködében, a jövőnek homályában, mint a ki

sötét éjben pislogó mécsessel kezében lépten-nyomon botlik, mert csak talpalatnyi tért világíthat be egyszerre.

Tanuljanak kitartással, mert a ki nem ismeri hazája küzdelmeit, áldozatait és győzelmeit, az nem is szeretheti hazáját mélyen, igazán.

De meg kell tudniok a történelemből azt is, mily nagy része van e küzdelmekben és áldozatokban a nőknek, és a midőn irántuk lerójják a csodálat és kegyelet azon adóját, melylyel minden szabad olasznak leánya, hitvese, anyja tartozik nekik, ezen kegyeletes megemlékezésből egyúttal lelkesedést, erőt fognak meríteni a megkezdett szent munka folytatására, a szabadság és jog útján.

Ha néha fárasztónak találják beemlézni az országok határait és körvonalait, a városok neveit és leirását, a hegy- és vízrendszereket, legyenek türelemmel. Vegyék tekintetbe, hogy ezen tanulmány révén szerzik meg a föld felületének teljes, átnézeti képét és e képen sorakozik majd és rendezkedik el az élet folyamán önként felhalmozódott rengeteg kusza fogalom az idő- és térről, a mely földrajzi alapismeretek nélkül emlékezetükben összebonyolulna, szétkallódnék, mint a hogy a fáradt fecskesereg szertekóvályog, ha pihentető partra nem akad.

És végre, ha volnának közöttük olyanok, a kik azt hiszik, hogy a nemüknek megfelelő mindennapi házi foglalkozás családjuk társadalmi állásánál fogva rájuk nézve felesleges, sőt lealázó, azok jegyezzék meg, hogy semmiféle társadalmi állásban sem válik becsületére a nőnek, ha a házvezetéssel összefüggő női foglalkozást lenézi. Ellenkezőleg, minél magasabb polczra emeli sorsuk egykor, annál inkább tartoznak megbecsülni azon alsóbbrendű, keveset jövedelmező, de nélkülözhetlen női munkát, melyet mások végeznek el helyettük és meg kell azt tisztelniök azzal, hogy maguk is kiveszik belőle részüket. Ne feledjék, hogy a szerencse változandó, hogy a jövőt fátyol borítja és hogy az élet naponkint szolgáltatja a váratlan sorscsapások által tönkre jutott családok szomorú példáit, hogy a sors kegyetlen szeszélye nem egy nagyvilági hölgynek tépi le keztyűit, ékszereit finom kezeiről, oly munkára

kényszerítve őt, a melytől jobb napokban bizonyára megvetéssel fordult el.

Azért tanuljanak és dolgozzanak úgy, mintha mindegyikük másoknak a tanítására volna hivatva egykor. Tényleg ez lesz valamennyiök hivatása idővel, mert minden nő családjának első és utolsó nevelője.

Az eléjük szabott tantárgyak egyikét se hanyagolják el, hisz mindegyiknek közös czélja szivük- és értelmükre mívelőleg közrehatni, hogy majd egykor képesek legyenek mások szivét és szellemét helyesen kormányozni. Lesz reá alkalmuk minden viszonyuk közt, még akkor is, ha a szerencse túlszárnyalva legmerészebb álmaikat, gyermekeiket a hatalom és dicsőség polczára emelendi. Mert tudják meg, hogy a győzelmekhez szokott, hatalmas férfiú is, a ki ismeri az embereket és megszokta rajtuk csak fölényit gyakorolni, s megviselve a közélet harczaitól, sokkal büszkébb, semhogy velük bánatát megoszsza, vagy tanácsukat kikérje, ő is életének válságos, nagy pillanataiban gyermekkora meghitt barátnője, a szerető anya karjai között keresi vigaszát, enyhületét, győzelmei elismerését.

*

Itt következik de Amicis beszédének egyik legérdekesebb része, melyben a fiatal leányoknak bebizonyítja, hogy van még költőiesség az életben.

A miket eddig elmondtam, az az iskolára vonatkozik. Most fogadjanak tőlem még egy tanácsot azon időre, a midőn az iskola önökre nézve már csak kedves emlék lesz.

Felnőtt korukban gyakran lesz alkalmuk a társaságban, vagy a kezeik közé kerülő könyvekben, még a jóhiszemű, tisztességes emberek tanácsaiban is oly tendenciákat felismerhetni, melyek önöket az emberiségtől elidegenítve, bizalmatlanokká, világmegvetőkké igyekeznek majd tenni, hogy elfojtván tapasztalatlan sziveikben az emberszeretet és a hit velök született jobb hajlamait, megfosztják ifjú képzelmüket attól, a mit az «élet költészetének» nevezünk. Álljanak ellen e kisértéseknek!

A férfiak lelki világán már túlságos mértékben mutatkoznak a világfájdalom és komor életnézet kóros tünetei. Az önök érintetlen lelkén nem szabad ezeknek erőt venniök.

A nő legszentebb kötelességei közé tartozik ezek ellen küzdeni és a körében dobogó minden szívből azokat kitépni. Igaz ugyan, hogy a világ telve van gyűlölséggel, önzéssel, gazsággal.

De másrészt mennyi érdemetlen nyomort, szenvedést látunk nemes méltósággal, hősiesen elviselni; naponkint mily ernyedetlen folytatását látjuk a becsületes munka ezerféle nemének; az akaraterő, türelem, geniális leleményesség csüggedetlen kifejtése — a jónak előmozdítására valóban megható!

Hogy a magasztos erény, a fenkölt lélek, a hasznosan eltöltött élet nem tartozik éppen a nagy ritkaságok közé, leginkább bizonyítja az, hogy nincsen az a szkeptikus, önmagával meghasonlott ember, a ki be ne vallaná, hogy legalább egy nemes lélekkel ő is találkozott életében.

Bizonyára önök is fognak több ilyennel találkozni, legyenek róla meggyőződve. Meg fognak ismerkedni oly szívekkel, csodálhatni fognak oly tetteket, melyek az emberi nem dicsőségére válnak és lesznek pillanatok az önök életében, a midőn áldani fogják emberi voltukat és megkövetik belsőleg az emberiséget, hogy valaha rágalmazni, maguktól eltaszítani merészelték.

Óh, ne higyjenek azoknak, a kik tagadják az élet költőiségét! A költészet élni fog közöttünk, a míg az anya dalával álomba ringatja kisdedét, míg az öregek unokáikban második ifjúságukat élik, míg az ara kezével együtt szivét is adja, míg az ifjú saját élete koczkáztatásával rohan felebarátja megmentésére, vagy egy szép eszméért végső lehelletéig harczolni képes.

Lesz költészet e földön, míg róla a szívjóság, az ifjúság bája, a munka, a tudomány győzelmei és a művészet remekei ki nem halnak, lesz, lesz, a míg csak az emberiség álmait és ábrándjait a tavasz virágaival, a csillagos ég sugárfényével körülveszi.

És most újult buzgalommal lássanak napi munkájukhoz, eddigi megszokott foglalkozásaikat egy újabbal kiegészítvén, melynek feladata lesz naponkint meg-megújuló erős eltökéléssel kitépni

a sziveikben felburjánzó gyomot, a kicsinyes hiúságot, a daczoskodást, az apró ellenségeskedéseket.

A míg a gyom gyenge és a kezek fiatalok, könnyű ez a munka, később mindig nehezebb.

Azért gyomlálják ki lelki vetésükből a konkolyt és bogáncsot; csak a szép gondolatok aranykalászait, a nemes érzelmek égszínű, biboros virágait hagyva meg rajta.

Gyakorolják a mai naptól fogva a fiatal leánykákat megillető legszebb hivatást, mely a következőkben áll: felvidítani a fáradt családapát, mosolyra deríteni a búsuló anyát, pártját fogni a hibás testvérkének, lecsillapítani a szóváltás hevét és szende hangjukkal édes zeneként áthatni a családi kör békés munkásságát. És ha majd nap nyugtával a csendes magukba szállás óráiban képzeletben megelőzik az évek sorát, boldog ifjúság és derült agg-korról álmodozva, esti imájukban kérjék Istenüket, adná meg sziveiknek azt a legfőbb erényt, mely minden korukban, minden viszonyaik között nélkülözhetlen arra, hogy a saját és mások boldogítását eszközöljék, azt a legfőbb erényt, mely az élet minden megpróbáltatása között szilárdan megállva, nemcsak szóval, hanem tettel is hirdeti az emberszeretet összes tanait kifejező e néhány, egyszerű mondást: «Boldogtalan vagy? Sajnállak. — Gyenge vagy? Megvédlek. — Megsértettél? Megbocsátok. — Gyűlölsz? Szeretlek.»

Most pedig még egy kivánságomat hallják. Hisz gyermekek körében a jó kivánatok önként fakadnak szívünkből, mint hajnal hasadtával a reggeli ima és dal!

Növekedjenek szépségben és erőben, mosolyogjon önöknek az élet, a mily mosolygó, üde képét nyujtják önök most az ifjúság bájain gyönyörködő szemeink előtt. Adja az Ég, hogy évek múltán visszatérhessenek e helyre más leánykákat látva elvonulni ez emelvény előtt, jókat, szorgalmasakat, mint önmaguk. Jőjjenek azok el jó szüleik kiséretében, a kik akkorára megőrzik szivük ifjúságát, hála gyermekeik hű szeretetének s a fölötti örömükben, hogy leányaikat mindenki által szeretve, tisztelve látják.

Ezen kivánságomért cserében önök bizonyára azt kivánják viszont édes mindnyájunknak, hogy ama jövőben ismét találkoz-

hassunk és talán azt is szivesen vennék, hogy ugyanaz a hang ismételje a jövő század növendék leánykáinak azon jó tanácsokat, melyeket önök az imént meghallgattak.

A hang meg fog változni, de nem az iskolai élet rajongó kultusza, nem a jövő század ifjú nemzedéke iránt érzett forró szeretete, nem a jövőbe helyezett rendíthetlen hite, melyek együttvéve e hangok tettek társaim érzelmeinek nem annyira hivatott, mint inkább igaz, hű tolmácsává.

A kölcsönös jó kivánatokat kicserélteknek tekintve, fogadják értük köszönetemet.

A viszontlátásra tehát! Legyen ezen év önökre és derék tanítónőikre nézve boldog év. Hozzon az szerencsét az iskolára és hazára egyiránt. Legyen mindnyájunkra nézve a munka és békés haladás éve.

Budapest. Fordította: *Nemecskay Irma.*

A TESTGYAKORLÁS ÉS A JÁTÉK A LEÁNY-ISKOLÁBAN.*

«Die Gesundheit und Kraft des Leibes bilden die Grundlage, auf welcher das Vollgefühl des menschlichen Wohlseins und der menschlichen Thatkraft beruhen!»

Miért örülnek a gyermekek, ha játszhatnak, szabadon ugrálhatnak, futkoshatnak? Mi az, a mi a tornászás alatt felderíti a kedélyt, új életerőt, kedvet ád, előzi a nyomasztó hangulatot, mely ólomsúlyként nehezedik gyakran egész valónkra? Miért esik jól hosszú séta, miért szeretünk tánczolni? A mozgás ösztönének, szüksége érzetének mind megannyi nyilvánulásai ezek, s a testre, meg lélekre egyaránt gyakorolt üdvös hatásuk világos bizonysága annak, hogy minden oldalú mozgások által természeti szükséget, vágyat elégítettünk ki.

E szükség érzete alapja, indító oka a czélirányos testgyakorlásnak, mely nagy fontosságát az általa elért fiziologiai és pszichologiai előnyöknek köszönheti.

Tisztában lévén emez előnyökkel, önkénytelenül érezzük: kötelességünk elkövetni mindent, mi által nem csak magunk, de mások is amaz előnyök birtokába juthatnak. Megosztott jó — kétszeres jó. Mi — tanítónők — abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a tapasztalatunk, meggyőződésünk szerint való jóban — tehetségünkhöz képest — részeltethetjük a mi kis csapatunkat, növendékeinket, ha rendelkezésünkre állanak a czél elérésére megkivántató eszközök.

Sajnos, a tornatanítás nehezen tör utat leányiskoláinkba. Fontosságát annyian hangoztatják, de érdekében keveset tesznek

* A M. D. E. tanítónői szakosztálya által jutalmazott pályamunka.

azok, kik első sorban vannak hivatva annak föllendülését előmozdítani. Pedig, ha növendékeink lelkét akarjuk kiművelni, ott van, vagy legalább kellene lenni mindenkor a testi egészséget illető párhuzamos czélnak.

Jóllehet a szülői háznak első és legfontosabb kötelessége a gyermekek testi erejének, s ügyességének fejlesztése: az iskolában ma már több időt tölt a gyermek, mint otthon, övéi körében; a szabad mozgástól az iskola vonja el a gyermeket, természetes tehát, hogy míg egyrészt kárpótolni kell a gyermeket az elvesztett szabadságért, másrészt gondoskodnia kell a kifáradt lélek üdüléséről, s így a lelki és testi erők párhuzamos fejlesztésével igyekeznie kell elérni azt a czélt, mely felé törekszünk mindnyájan, a kik szívünkön viseljük a gyermekek jelen és jövendő jólétét.

A szülői szeretet elkövet, vagy legalább is el akar követni mindent gyermekének javára. Csakhogy tág fogalom ez a «mindent». Saját legjobb belátása, képessége szerint neveli minden szülő gyermekét. Hogy nem mindegyik találja el a helyes módot, eszközöket kivánt czélja elérésére, az bizonyos. Kevesen lesznek azok, a kik mindenoldalú nevelést adhatnak gyermekeiknek. Nem az akaraton, igyekezeten, de a képességen, arravalóságon fog múlni az óhajtott eredmény elérése. Egyedül az iskola lehet hivatott ama «mindenoldalú nevelés» foganatosítására, és pedig nem csupán azért, mert ismeri a módokat, melyek a kivánt czél elérésére elengedhetetlenül szükségesek, hanem mert a tömegben, együttesen végzett testgyakorlásnak — az említett pszichologiai eredményeknek ez lévén úgy szólván forrása — csakis itt lehet helye.

A gyermek kifáradt testének, lelkének üdülésére szolgáljon a testgyakorlás. Mert kifárad a test a pihenésben is. Mozgásra van szükségünk, hogy életerőnket fentarthassuk, fejleszthessük. Hogy a lélek munkásságában is kell változatosságnak lennie (pihenésről szó alig lehet, mert a lélek ilyen, vagy amolyan módon, de folytonosan működik, a míg élünk), azt ki-ki maga érzi.

Egyenkint felsorolni itt a tornászásnak testre és lélekre gyakorolt különös hatásait: értekezésem keretén túl vinne.

A testi erő, ügyesség és egészség fejlesztése és fentartá sára

vonatkozólag mindenesetre az iskolai testgyakorlás feladata: ellensúlyozni azt a kényszerűséget, melyet társadalmi szabályok, «illemszabályok» rónak nemünkre, azok legtöbbje egyenesen megfosztván bennünket a szabad mozgás lehetőségétől.

Mert a séta, valamint korcsolyázás, úszás, meglehetős kényelmes társasjátékok nem szolgálhatnak a testnek mindenoldalú képzésére; ezt csak rendszeresen űzött testgyakorlás, meg az ehhez tartozó játékok által érhetjük el. Élénk szerep jut itt a szellemi munkásságnak is, sőt épen az idegek, az agy működése készteti az izmokat tevékenységre, az agy felfogó képességében, az izmok felett való uralmában rejlik a lélek energiája, az szolgál alapjául a testi ügyességnek.

Persze, a testgyakorlás helyes eredménye a tanítónak nem csupán szakismeretétől, pedagogiai képzettségétől függ, hanem legnagyobb részben ügyszeretetétől, buzgóságától is. A ki meggyőződésből híve a tornászás ügyének, az szeretetből, humanizmusból minden lehetőt elkövet arra nézve, hogy növendékei a testgyakorlás minden, reájuk nézve üdvös eredményének — de csakis azoknak — birtokába jussanak, hogy megkedveltesse, kívánatossá tegye növendékei előtt a testgyakorlást.

Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a gyakorlatok csupán mint a test képzésének eszközei kell, hogy szerepeljenek, tehát nem magukért kell úgy szólván gyötörni vele a gyermekeket. Különösen kisebb koruaknál igyekezzünk mintegy játszva elérni a czélt, s általában gondot fordítsunk arra, hogy kellő mértékű változatosság — azaz nem ide-oda kapkodás — gyengéd és mégis szigorú bánásmód által míg egyrészt a gyermekek kedvét fokozzuk, várakozásukat kielégítjük, másrészt a fegyelem semmi kívánni valót se hagyjon hátra, különben előre is keresztet vethetünk minden remélt eredményre.

A változatosság elvét korán hangoztattam, mert hisz' nem szóltam még arról, minő fokon mely gyakorlatok alkalmazhatók egyáltalán.

Kezdő fokon az ütenyérzék fejlesztését czélzó menetgyakorlatok (helyben és helyből) első helyet foglaljanak el. Sok időbe

kerül, míg a gyermekek vezényletre lépni, mozogni tudnak. Kör-, csiga-, nyolczas-, kigyó-alakban való menetelés, előbb csak vezényletre, később énekkel összekötve, különösen alkalmasak arra, hogy a gyermekek kedvvel lépkedjenek, hogy ne unatkozzanak, ha a gyengébbeknek több időbe kerül is az ütemes mozgás megszokása

Egyszerű tagszabadgyakorlatok (szintén helyben és menetben), melyek minden testrésznek egyenkint, vagy összesen való mozgását feltételezik, függeszkedések gyűrűn, vízszintes, függélyes létrán, ugrás mérczén át, meg a függélyes létrára illesztett ugró deszkákról, menet lebegő gerendán és hintázás a gyűrűn, mindig örömet szerez a gyermekeknek, s így minden kényszer nélkül, játszva jutunk a kivánt eredményhez; a mindenoldalú mozgás fejlődésük egyik biztosítéka, jól eső érzést, víg hangulatot ébreszt a csendes természetű, aluszékony gyermek lelkében is.

A csoportban, vezényletre végzett gyakorlatok figyelemre, rendre szoktatják, s lassan-lassan ügyesebbé teszik a kezdetben ugyancsak nehézkes gyermek-sereget.

Tovább haladva, természetesen összetettebb lesz a legtöbb gyakorlat. Előbb csak egyszerű, később összetettebb lépés-nemekből füzért állítunk össze, mely bizonyos számú ütemből álló, meghatározott rhythmussal biró, zenével, vagy énekkel egybekötött rendgyakorlat.

Osztályonkint, vagy csoportonkint azonban minden évben csak 1—2 ilyen füzért gyakorlok be én, mert hogy ilyesmit megkivántató preczizitással végezzenek a növendékek, annak begyakorlására sok idő kell, s félni lehet attól az eshetőségtől, hogy a testgyakorlásnál czélba vett első és legfontosabb eredmény, a testi erő fejlesztésének rovására történnék a sok mutatvány-gyakorlat betanulása.

A tagszabadgyakorlatok fokonkint kiterjeszthetők a testnek ama részeire is, melyek kisebb koruaknál még kiméletet igényeltek, így pl. a törzszsel végzett gyakorlatok. A mellett, hogy több testrészt egy időben, egyszerre működtetünk, ellenoldalú, ellentétes mozgásokat is végeztetünk.

A mi a szergyakorlatokat illeti, ezek a leánytornászásban

annyiban játszhatnak szerepet, a mennyiben nem igényelnek a nőiséget sértő testtartást, mozdulatokat.

Minden tanítónő saját legjobb belátása szerint fog e tekintetben eljárni, de mindenesetre szükségesnek tartom, szigorú bírálat alá venni minden elővendő gyakorlatot, nehogy visszaélhessenek leánynövendékeink a tornaöltözet nyujtotta szabadsággal.

Legyünk azon, hogy a tornászásnak csak előnyeit ismerjék meg a szülők, a nagy közönség; óvakodjunk mindentől, a mi igazolná azt a sok helyütt elterjedt nézetet, hogy a tornászás következtében a leánygyermekek «bursikóz»-zá válnak. Mert a tornászás hasznos, szükséges voltát a nagy közönséggel megértetni kötelességünk is, s azért minden igyekezetünk arra irányuljon, hogy ügyünknek ellensége ne, csak híve legyen.

Eme kicsi kitérés után említem csak fel ama szergyakorlatokat, melyek — nézetem szerint — helyet foglalhatnak a leánytornászásban.

A hajlító és feszítő izmok működése szerint két csoportba osztjuk a szergyakorlatokat: függeszkedési- és támasz-gyakorlatokba. Előbbiek legfontosabb szere a létra (vizszintes, függélyes, vagy rézsutos), utóbbiaké a korlát; mindkét nemű gyakorlatok végeztethetők a gyűrűhintán, körhintán.

Az ugró-mércze fokaira illesztett zsinór magassága kor szerint különböző, általában azonban nem az ugrás magassága, de annak szép, helyes kivitele fődolog a leánytornászásban.

A függélyes létra fokaira illesztett ugródeszkákról gyakoroltathatjuk a mély ugrást, a melynek természetesen soha sem szabad nagyon mélynek lenni, s eleintén mindig asszisztálással végeztetendő. A lebegő gerendán való járás, a test megkivántató egyensúlyozása által, kiváló eszköze a testi ügyesedésnek. A lengő, mint rövid kötélen való ugrás, illetőleg szaladás, szintén alkalmazható bármikor.

A mi a kézi szereket illeti: nagy hasznát látom a buzogánynak; botokkal szintén sokféle gyakorlatot végeztethetünk, akár mint önálló szabad, akár mint ellenállási gyakorlatot.

A tapasztalat maga diktálja, mely gyakorlatra mikor van

szükség, melyik mikor a leghasznosabb, s az említett «változatosság» elvét hogyan magyarázzuk.

A tanóra menetét illetőleg megjegyzem még azt, hogy az óra elején engedett kicsi «bumlizás» növeli a gyermekek kedvét; hogy fokonkint következzenek a nehezebb, illetőleg több időt igénylő gyakorlatok, hogy sohasem tartom helyesnek mértéken túl kifárasztani a gyermeket.

Pihenést kell engednünk óra közben, az óra végén meg lehetőleg olyan mozgást végeztessünk, a mely közben már pihen a felhevült, felizgatott test, nehogy távozásnál meghüljenek, s betegséget szerezzenek a torna-óra révén.

Az órák végén alkalmazni kivánt játékok igenis hozzátartoznak a testgyakorláshoz; de a játék fontosságára való tekintettel inkább külön játék-órák szervezését tartom kivánatosnak, sőt szükségesnek.

A gyermek szeret játszani; abban leli, s kell is, hogy lelje legigazibb örömét. Ha pedig — természetes mivoltából kivetkőzve — közönyös, fásult, épen játék által hathatunk oda, hogy e természetellenes állapotot megszüntessük, hogy a gyermek gyermek legyen valóban.

Tévedés azt hinni, hogy merőben komoly tanítás, vezetés behatása alatt szabadon fejlődhetnek a lelki képességek. A gyermek lelkének képzéséhez mi szolgáltatjuk az anyagot, — az tény, — de az ő lelkének, kedélyének mélyében szunnyadnak olyan erők, melyek csak akkor hathatnak belülről kifelé, ha azoknak szabad fejlődést, alakulást engedünk. Azért fontos törvénye a nevelésnek: minden engedelmesség mellett, melyet a gyermektől követelünk, gyermeki sajátosságuknak valódi szabadságot engedni, hogy a teremtés, alkotás belülről jövő kényszerének hely, alkalom adassék.

Ilyen értelemben vett szabadságot sem az iskola, sem az otthon, csak a játék-tér nyujthat a gyermekeknek.

A játék a gyermek első poézise. Hogy ezt kellőképen élvezhesse, meg hogy mellette bepillanthassunk az ő lelkébe, hogy felszínre kerüljenek ama sajátosságai, melyek az iskolai — többékevésbbé — merev érintkezés mellett előttünk rejtve maradnak:

vegyünk részt játékaikban, majd mint azok vezetője, majd mint valóságos játszótárs. Ilyen módon míg egyrészt megnyilatkozik előttünk a gyermek való természete (s ez a nevelés nehéz, kényes feladatának megoldásában nagy segítségünkre lesz), másrészt — megnyervén lassan-lassan a zárkózott természetű, magába vonult gyermek bizalmát, s ennek folyamában szeretetét, ragaszkodását is — arra a meggyőződésre jutunk, hogy a játék, mint a szó szoros értelmében vett testgyakorlás, tornászás is, nem csupán fizikai, de pszichologiai jelentőséggel is bir.

Mert hogy növendékeink szeretete nem csak őket lelkesíti, buzdítja minden jóra, de iránt uk való jóakaratunk, türelmünk, igyekezetünk támasza, igaz örömünk minden időben, az — úgy remélem — mindenkinek meggyőződése, a ki tanítással, neveléssel foglalkozik.

Ha hivatva vagyunk arra, hogy a gyermekek játékait vezessük, azoknak mintegy irányt adjunk: mi sem természetesebb, mint hogy alapos tanulmány tárgyává kell tennünk minden előveendő játékot.

Guts-Muths az ő kitünő művében: «Spiele zur Übung und Erholung» két osztályba sorozza összes játékait. Az első osztályt: «Bewegungsspiele», a másodikat: «Ruhespiele» címmel látta el. Előbbiek bevezetéseül Seneca szavait idézi: «Man muss den Geist manchmal auch gewähren lassen und ihm von Zeit zu Zeit Musse zur Nahrung und Stärkung gönnen; streif' im Freien umher, dass er unter offenem Himmel durch freies Athmen sich stärk' und erhebe!»

A másik osztályt illetőleg következő mondás kelti föl figyelmünket: «Das Spiel ist der Ruhe ähnlich, wer nicht ununterbrochen arbeiten kann, bedarf ihrer; Ruhe ist daher nicht Zweck, sondern Mittel, wirksam zu sein!»

Mindkét osztály játékait ismét kisebb csoportokra osztja, a szerint, a mint a megfigyelő képesség erősitését, gyors felfogást, vagy egyéb szellemi tulajdonság elérését, fejlesztését czélozza.

Szükségesnek tartom: nem csak azt megválasztani, mikor milyen nemű játékra van a gyermekeknek szükségük, melyik lesz

a legjobb hatással; de tekintettel kell lennünk arra is, hogy üres, tartalmatlan, s így unalmas játékkal ne vegyük el a gyermek játszási kedvét. Igaz, mi felnőttek nem mindig tudjuk magunkat a gyermek kedélyvilágába beleképzelni, s így szükséges, hogy kísérletezzünk a játékokkal, melyeknek hatását ismerni szeretnők; de lesznek olyan, nagyobb szabású játékok, a melyek csak némi gyakorlat után bizonyulnak mulattatóknak. Ügyeljünk tehát, nehogy — merő kisérletezésből — ide-oda kapkodjunk.

Iskoláink növendékeivel elkövetett kisérletezések adnak nekem némi bátorságot arra nézve, hogy jónak, használhatónak itélt játékainkat itt ismertessem.

— — — — — — — — — — — — — —

30—40 m. hosszú és 6—10 m. szélességű szabad területen a játszók két egymással szemben álló, ellenséges pártra oszolva, lapdadobással, illetve visszaütéssel egymást legyőzni igyekeznek. Győztes az, a ki a lapdát az ellenségnek — a játszó-tér végén földbe szúrt zászlócskával, vagy botokkal megjelölt — várába dobja.

A játék lefolyása következő: Föltéve, hogy a játszó-tér 40 m. hosszú, a középtől számított 5—5 m.-nyi távolságban egymással szemben feláll mindkét párt. A sorsolás, vagy megegyezés folytán első párt egyik tagja (vagy akármelyik, vagy, hogy mindenkire rákerüljön a sor, betűrend szerint) a középnagyságú gummilapdát ív-alakban átdobja az ellenséges táborba, lehető messzire. — Azok oda át nem egy csoportban állanak, hanem egyenletesen eloszolva, a térnek a hátrább eső részén is kell, hogy legyen, a ki, vagy a kik a lapdát, fej fölé emelt tenyérrel visszaverni igyekezzenek. (Többszöri ütés is meg van engedve, a míg a lapda földet nem érintett.) Ha ez nekik sikerül, egész addig nyomulhatnak előre, a hol a visszavert lapda esésében a földet érintette. Ha nem tudják visszaütni, az ellenség (a dobó fél) nyomul odáig, a hol átdobott lapdája leesett. A dobás sora most a másik párton van, s fölváltva történik tovább, míg csak nem győz egyik, vagy másik fél.

Egy-egy jól sikerült dobás már-már azt a reményt kelti az illető pártban, hogy övé lesz nemsokára a győzelem. Igen, de az ellenség meglepő ügyességgel, egész váratlanul úgy üti vissza a

lapdát, hogy az a dobó párt feje fölött elrepülve, messze, hátul esik le s egész odáig kell most már hátrálnia a kis hadnak. Így fölváltva, hol egyik, hol másik fél nyomúl előre, s e váltakozás folyton feszült várakozásban, jól eső izgatottságban tartja a csapatot, a míg aztán csakugyan győz egyik, vagy másik párt.

Ha nem tartott a harcz nagyon sokáig, úgy, hogy nincsenek még kifáradva a játszók, újból kezdik a játékot, mert a vesztes fél a következő játékban remél nyereséget, a mely nélkül egy ambicziózus játszó se akar távozni a játéktérről.

Hogy e játéknak a testi erő és ügyesség fejlesztésén kívül pedagogiai jelentősége is van, az világos; méltányolja is mindenki, a ki lefolyását figyelemmel kiséri.

Gondos vezetés mellett nem kevésbé mulattató az a magyar lapda-játék, mely következő czím alatt ismeretes: «Lapdatánczoltatás egyesek hibáira». Ennél is olyan lapdát használunk, mint az előbbeni játéknál; itt is vissza, illetőleg tovább ütés a fő szabály.

Tágas tér közepén nagyobb fajta hajtó-abroncsot erősítünk háromszögalakban, a földbe vert egynéhány kis karóra. (Ezeknek körülbelül $^1/_2$ m.-nyire kell a földből kiállaniok.) Erre az abroncsra aztán annyi 5—7 m. hosszú zsineget kötünk, a mennyien a játékban — a kör kerületén — részt vesznek. A kör középpontjában ekként megerősített zsinegeket kifeszítik a játszók s a végükre kötött kis karót leszúrják maguk előtt a földbe, úgy, hogy a zsinegek által a kör területe egyenlő háromszögekre legyen osztva. E háromszögeknek a kör kerületét képező vonala közepén kell felállania minden egyes játszónak. (Játék közben azonban — szükséghez képest — odább is ugorhatnak.)

A lapdát már most kezébe veszi a rendező, vagy más kisorsolt egyén (kezdetben okosabb dolog lesz, ha a rendező választja ki az ügyesebbeket e tisztségre), beáll az abroncs közepébe s kicsit feldobván a lapdát, öklével magasan felüti azt valamelyik játszó felé. Feladata lévén minden játszónak: a saját mezejét (háromszögét) megóvni attól, hogy abba a lapda leessék, tenyerével ki-ki ütést ad a feléje dobott lapdának, hogy azt más mező felé irányítsa. Ha az illetőnek ez nem sikerül s mezejében leesik a lapda, rovást

kap, melyet neve mellé húzott kis vonalkával jelöl valaki, a ki a játékban mint játszó nem vesz részt.

Megjegyzendő azonban, hogy ha a kör közepén álló a lapdát legalább 3 m.-nyi magasságra fel nem ütötte, az esetben, ha leesik az illető mezőben, nem számítható be hibául. Ellenben, ha — oldalt irányítás közben — a lapdát a kör kerületén kívül verik a játszók, az két hibát számít.

A leesett lapdát vissza kell dobni a kör közepén állóhoz, a ki újból felüti azt.

Ha megvan valakinek a kitűzött számú hibája (pl. 20), akkor vége a játéknak. Győztes az, a kinek legkevesebb rovása van.

Ha nagyobb csoport kíván egy időben részt venni a játékban, lehet úgy módosítani, hogy minden háromszögre bizonyos számú játszó essék; ez esetben többnek könnyebb is lesz a lapdát tovább ütni.

Ime tehát, nagyobb szabású társas lapdajáték mintáját bemutattam e kettőben.

A lapdajátékokat — úgy a társas, mint a magánjátékokat — illetőleg nem szorulunk arra, hogy idegenek játékait tegyünk a magunkévá. Porzsolt Lajosnak: «A magyar labdajátékok» cz. művében nemcsak összegyüjtve találjuk e fajta játékainkat, de szó van benne a mi lapdázásunk multjáról s a játszáshoz szükséges utasításokat is ád benne a szerző. Igaz, hogy az a mű csaknem kizárólag fiúk számára iratott, de azért találhatók benne olyan játékok, melyeket fiúk, leányok egyaránt játszhatnak. (Porzsolt magán-lapdajátékaira visszatérek később.)

A minden eszköz nélkül végzett játékok egész halmaza található Guts-Muths kitünő művében. Olyan kedvesek, szórakoztatók azok még felnőttekre nézve is, hogy a játék-rendezők figyelmébe bátran merem őket ajánlani.

A németek — tagadhatatlan — sokkal előbbre vannak a testgyakorlás terén, mint mi; példájuk után indulva, a törekvéseik által elért sikereken okulva, átszármaztathatjuk az ő Guts-Muthsuk tapasztalatait, tudását, arra építve haladhatunk előre.

Általánosan elterjedt nemzeti játékaink, mint: «Komám asz-

szony, hol az olló?», «Hogy a turó, asszonyom?», Tyúk és héjja», «Szembekötősdi», «Farkas és ludak», «Tapsoló» stb. használhatóságát épen az általános elterjedés bizonyítja; ismertetésük ilyenformán fölöslegessé is válik. A kevésbé ismeretes játékok közül azokat, melyek egyszerűségük, eredetiségük és mulattató voltuk miatt kiválóan alkalmasak, ime itt közlöm:

1. Lánczszakítás. (A király katonákat küld.) A játszók két, egymással szemközt álló táborra oszlanak; mindegyik tábor egyenlő számú játszókból áll, kik kézfogással egész távolságra állanak egymástól. A két tábort mintegy 30 lépésnyi tér választja el. Mindkét félnek van királya; az egyik megparancsolja egy katonájának, hogy rohanja meg a másik tábort és hozzon onnan foglyot. Ez csakugyan átfut, úgy tesz, mintha valahol meg akarná szakítani a lánczot, de hirtelen odalt ugrik s egy egészen más pár között töri át a lánczot s az egyik játszót megragadva, visszatér csapatjába. Ha nem sikerül az áttörés: maga lesz fogolylyá. A foglyot vagy külön hátra, vagy a sor végére állítják. Azután a másik tábor királya adja ki parancsát s a játék mindaddig tart, a míg valamelyik tábornak minden katonája foglyul nem esik.

Fiúk természetesen szabadabban űzhetik e játékot, mint a leányok, de azért ezeknél is használható.

2. «A ki ül, az áll!» Kört formálnak, azonban egy, összefonott kendővel, a körön kívül marad. Most a körben lévők úgy helyezkednek el, hogy az egyik guggol, vagy egészen leül (törökülésbe), a másik pedig áll. A künt lévő a kendővel kezében körüljár s azt mondja: «a ki ül, az áll!» Erre az ülő helyzetben lévők hirtelen felemelkednek, a kik pedig álltak, azok leülnek. A ki elkésik, azt a körüljáró megüti a kendővel, nemkülönben azt is, a ki a gyorsaság folytán eltévesztette volna s az ülés helyett áll, vagy megfordítva. Ezt könnyű megitélni, mindamellett mégis gyakran megtörténik, hogy a körben lévők egészen összezavarodnak, s a szaladó nem arra üt, a kire kellett volna. Ilyenkor egymással helyet cserélnek, vagyis a ki nem jogosan kapott, fog szaladni a körön kívül, a ki pedig szaladt, a körbe helyére megy. A játék-rendező ily változásnál mindig rendbe hozza a kört.

3. «A vitéz-játék.» A játék-tér egyik végén feláll arczvonalban az egész osztály (ha t. i. nem nagyon népes). Egy ügyes és jól futó gyermek eléjök áll vagy 4 lépésnyire s kérdezi: «nem féltek a vitéztől?» A többiek karban felelik: «Olyan nincs!» Ezzel az ott álló vítézzel szemben szaladni kezdenek s a vitéz igyekszik közülök minél többet elfogni. Egyszerű megérintés elég. Így érnek a tér másik végére, a hol, a kik még el nem fogattak, sorba állanak s velök szemben — persze néhány lépésnyire — a vitézzel mindazok, a kik már elfogattak. Most már — a vitéz kérdése után — mind fogdosnak ezek az előbb elfogattak is. Így foly a játék tovább. Az lesz igazán vitéz, a kit nem sikerül elfogni. Lehet 2—3 vitéz is. A futás tere szorosan meghatároztassék.

4. Az előbbihez hasonló, kitünő játék a: «nap és éj». Két párt — a nap és éj — 4—5 lépésnyi távolságra egymásnak háttal áll. Közepén áll a játékrendező s a szerint, a mint a feldobott pénz «fej- vagy írás»-ra esik, nap vagy éjt kiált.

A kikiáltott párt a másik pártbelieket — miközben azok az ellenséges párt *előtt* megjelölt menekvési tért jobbra, vagy balra oldalt kitérve elérni igyekeznek — elfogdossa. Az elfogottakat a játékból kiteszik.

A melyik párt a másik pártbelieket egytől-egyig elfogdossa menekvés közben, az a nyertes. Én díjat tűzök ki a nyertes pártnak, így nagyobb kedvvel, buzgósággal hajszolják egymást.

5. «Szegény béka.» Kört képeznek; egy a középre guggol s ott ezen helyzetben ugrálni kezd. A többiek ezen mondással: «Szegény béka», őt megérinteni igyekeznek, mintegy ingerelvén. A megérintéshez persze szükséges, hogy hozzá közelebb lépjenek s ő iparkodik ilyenkor valamelyiknek a lábát megfogni. A kiét megfogja, az lesz a béka. A békának felállani nem szabad, csak a guggoló helyzetben való ugrálás engedtetik meg.

Úgy ezt a játékot, valamint a 2. számút: «A ki ül, az áll» lehet tornateremben is játszani. Helylyel-közzel tornaórák végén is játsszuk.

Játék-anyag ime hát — kicsi utánnézéssel is — bőven akad;

csak a módot kell megállapítanunk, a mely szerint lehetségessé válik az isk. játékok szervezése.

Mivelhogy mindenekelőtt alkalmas, zárt területre van szükségünk, az a kérdés, van-e az iskolának e czélra alkalmas udvara, kertje? Ha ez nincs (mint pl. nálunk), talán lesz a közelben olyan használható terület, melyet szivességből, vagy csekély fizetésért átengednek a játék késő tavaszi és kora őszi időtartamára.

Játékszereket: lapdát, karikát, hajtó-abroncsot, toll-lapdához szükséges verőket stb. lassacskán szerezhet be minden iskola. Ennyi anyagi áldozat nem sok, mikor egészségről, jó kedvről, üdvös eredményről van szó.

Mindenesetre nagyobb az áldozat, melyet mi, a tantestület hozunk a közjó érdekében. Időt is, fáradságot is jócskán vesz igénybe ez e játékrendezés; de feledteti fáradalmainkat a gyermekek öröme, hálás ragaszkodása. Aztán meg jó magunknak is csak egészségünkre válik, ha szabadon mozoghatunk, ha legalább a játékban újra gyermekek lehetünk.

Hogy növendékeink szabad délutánjaikat egészen szüleik körében tölthessék, hogy ne vonjuk el őket túlságosan az otthontól. olyan napok délutánjaira lesz szükséges beosztani a játékokat, a mikor pl. csak 3 óráig van előadásuk, aztán vagy semmi, vagy tornaórájuk volna. Nálunk a heti 2 tornaóra közül — játék időszakában — elengedjük az egyiket. Mivel pedig a növendékek valamennyiét bajos lett volna egy csoportban kivezetni, meg az órarendet sem lehetett úgy változtatni, hogy mindannyian egy- és ugyanazon napon lehettek volna szabadok, azért 2 csoportban 2 különböző napon, 3—5 óráig tartottuk isk. játékainkat.

Hogy a gyermekek játékát vezetni szükséges, arról szóltam már előbb. A szerint már most, a mint egész tömegben, vagy csak csoportosan játszhatnak, egy, vagy több rendezőre, vezetőre lesz szükség. Eltekintve attól, hogy minden tanerőnek érdekében áll a gyermek belső világának megismerése, fentebbi körülmény egymagában is kivánatossá teszi, hogy ne csak a torna-tanítónő, de a testületnek lehetőleg minden tagja részt vegyen az isk. játékokban.

Nem akarom evvel azt mondani, hogy a gyermeket egyedül

is, kénye-kedve szerint játszani ne engedjük. De sőt adjunk kezébe lapdát, hajtó-abroncsot, ugró-kötelet, meg az általánosan kedvelt karikákat; hadd ügyesedjék magában is. Az abroncs-hajtást, kötél-ugrást, karika-hajtást előtte csináljuk s aztán egyik gyermek a másiktól eltanulja.

A magán lapda-játékok közül Porzsolt Lajos után bemutatok ime egynéhányat:

1. *Fölfelé körívben dobálni a lapdát az arcz előtt.* Jobb kézzel feldobjuk a lapdát a bal váll felé, bal kézzel csipő-magasságban elkapjuk és alant ismét a jobb kézzel átdobjuk, vagy adjuk, hogy evvel a kézzel újból feldobjuk. Vagy ellenkezőleg: bal kézzel dobni fel és csak ballal elkapni, vagy csak a jobb kézzel dobni és elfogni.

Eleinte talán nehezen fog ez menni, de gyakorlat folytán mindig szebbek, teljesebbek lesznek a körök.

2. *Fölfelé körívben dobálni a lapdát a jobb, vagy bal váll, vagy a fej körül, testfordulat nélkül.* A jobb kéz (v. bal) feldobja a lapdát előlről (vagy hátulról) hátrafelé (v. előre) és ugyancsak a jobb (v. bal) kéz kapja el hátul (v. elől) csipőmagasságban alant a lapdát, hogy újból feldobhassuk.

Megjegyzendő, hogy a zárjelek között jelzett dobás, (hátulról előre), valamint az ellenkező dobásnak elkapása is a kéznek a hónalj alatt való hátranyujtásával történik.

Ilyen magányos játékokat aztán nem csupán künn, a szabadban űzhetnek növendékeink, hanem az iskolában, a tíz-órai szünet alatt igen helyén valónak tartom, hogy ha csak a folyosón, kis helyen is, de mozogjanak a gyerekek. Eleget görnyednek egész nap a kényelmetlen ülésű padban.

A mi a test képzését általában illeti, még csak amaz óhajomnak adok kifejezést: Bár lehetne az ilyen, szabadban űzött mindennemű játékokat olyan általánossá tenni, hogy benne nem csupán az arra kötelezett iskolai növendékek, de az iskolát elhagyott, serdült, sőt felnőtt leányok is részt vehetnének. Részben legalább pótolná ez a rendszeres testgyakorlás hiányát, a melynek terjesztése, felkarolása, ha szívünkön fekszik, teszünk annyit, a mennyit tehetünk az ügy érdekében.

Reménységünk így mindig lehet arra nézve, hogy a gimnasztika nálunk, Magyarországon is idővel mind nagyobb tért fog hódítani, mindig nagyobb és nagyobb lesz azok száma, kik Athén bölcs törvényhozójának, Solonnak szavát magukévá teszik: «Mi (hellenek) nem elégszünk meg avval, hogy mindenki úgy maradjon, mint a hogy a természet őt alkotta, hanem gimnasztikai gyakorlatokra van szükségünk, hogy az, a mit a természet szerencsésen alkotott, tökéletesedjék, a rosszabb tehetség pedig megjavíttassék!»

Sopron. *Bock Szerafin.*

AZ IRÁSBELI DOLGOZATOKRÓL.*

Már akkor, mikor e tétel kidolgozására vállalkoztam, éreztem, hogy az nem lesz valami könnyű feladat. Most azonban, hogy behatóbban foglalkoztam e tárgygyal, hogy látom, mennyi mindenre kellene figyelemmel lenni, mi mindenről kellene szólni, — mind jobban és jobban félek, hogy nem sikerült e kérdést úgy megoldanom, mint azt, tisztelt kollegáim, a tárgy fontosságát tekintve, joggal várhatják és a mint én magam is annyira melegen óhajtom.**

Mielőtt a feladatokról magukról beszélnénk, vizsgáljuk meg, hogy jártunk el eddig a dolgozatokat illetőleg! És ime, ha az eddig használt módszereket kutatjuk, azt látjuk, hogy módszerről alig lehet szó. Nem mondom, hogy egyesek nem gondolkozunk, hiszen teszünk is valamit. De éppen azok, kik gondolkoznak, érzik legjobban, hogy valami jobb útnak is kellene lenni, mely könnyebben vezethetne czélhoz, mely nagyobb eredményt tudna felmutatni. Eddig, elég sajnosan, csak azt tapasztaljuk, hogy a fogalmazásban tett előmenetelek nem felelnek meg a rájuk fordított erőnek.

Ebből talán azt olvassák ki, hogy én voltam olyan szerencsés a keresett utat megtalálhatni. Azért jó előre óvást teszek, hogy

* Felolvastatott a fiumei felsőbb leányiskola rendes havi módszertani értekezletén.

** Mennyi sok hasonló jó módszertani értekezés kallódik el az iróasztal fiókokban! Kérjük a felsőbb leányiskolák s polgári iskolák tisztelt tanári testületeit, szíveskedjenek e dolgozatok között egy kis szemlét tartani, azokat az iróasztal sötétjéből kiemelni, és az ilyen természetű, gondosan kidolgozott módszertani értekezletek közölhetésével folyóiratunkat megtisztelni. *Szerk.*

nem találtam meg semmit. Én egyszerűen igyekszem a dolgozatokra nézve bizonyos rendszert behozni, azon reményben, hogy talán ilyenformán sikerül a gyermekeket a fogalmazásban nagyobb ügyességre és önállóságra vezetni.

Nálunk nehézséget okoz első sorban, hogy nem magyar ajkú növendékeket kell a fogalmazás nagy mesterségére vezetnünk, kiket tehát első sorban a nyelvre kell tanítani és bizonyos szókincshez juttatni. Nézzük mindenekelőtt, mennyit tudnak magyarul és hogyan juttatjuk őket a magyar nyelv birtokába?

Az I. osztályba felveszünk mindig olyan olasz ajkú növendékeket is, kik a városi iskolából jövén, alig tudnak egyebet, mint magyarul olvasni, azok magyar-nyelvi ismeretei tehát — zero. Ezeknél a direkt módszert használjuk elég sikeresen, és így aránylag elég gyorsan haladnak is. De a nyelvtan tanításánál többnyire úgy járunk el, mintha magyar ajkú növendékekkel volna dolgunk. A módszer tehát itt el van hibázva. A nyelvtant, nézetem szerint főleg kezdetben, nem úgy kellene tanítani, mint az a nyelvtanokban rendszeresen tárgyalva van, még pedig azért nem, mert 1. nem a nyelvtan, hanem a nyelv elsajátítása a főczélunk, 2. mert e czélt jobban szolgálhatjuk, ha figyelmüket inkább az olasz nyelvtől elütő nyelvtani formákra, a magyaros beszéd sajátságaira, eredetiségeire, helyesirási szempontból tudnivalókra stb.-re irányozzuk és 3. mert így több időnk maradna arra, hogy gondolataik szabatosabb előadásában gyakoroltassuk a növendékeket.

Miután az olasztól eltérő nyelvtani alakok felsorolása és azok mikénti tanítása már nem tartozik a mai felolvasás keretébe, azzal bővebben nem is foglalkozom, hanem áttérek a tulajdonképeni fogalmazványokra.

Ezeket illetőleg azt találom, hogy nemcsak mi keresünk jobb módszert, hanem olaszok, francziák, németek egyaránt, kiknek legalább vannak vezérkönyveik, szótáraik bőségben. A legfőbb panasz mindenütt, hogy a gyermekeknek nincsenek gondolatjaik, szókincsök szegény, nem ismerik a szavak benső értelmét és ennélfogva nem képesek magukat szabatosan kifejezni.

Első sorban tehát gondolkodásra kellene tanítani a növendékeket.

Igaz, minden tantárgygyal kellene úgy elbánni, hogy ne mindig mi közöljük az egyes igazságokat, hanem a kérdő-kifejtő módszert alkalmazván, vezessük a gyermekeket azokra. Ez volna minden tanítás ideálja, mert nem nyujtana merő tudományt, nem terhelné tisztán csak az emlékező tehetséget, hanem első sorban gondolkodásra késztetné a növendékeket. A legnagyobb hibát azonban a nem elég gondosan kezelt olvasmánytárgyalásban lelem. Az olvasmánydarabok teljes tárgyalása kiapadhatatlan forrását képezi úgy a fogalmak alkotásának, valamint a gondolatok szabatos kifejezésének és elrendezésének és legjobban előkészíthet a fogalmazásra.

Előbb kell, hogy tudják magukat élőszóval kifejezni, mielőtt fogalmazásról szó lehet. Azért a fogalmazást nemcsak akkor kellene gyakorolni, nemcsak abban az órában elővenni, mikor irásbeli dolgozatot adunk, mert így nem is jut havi 2 óra reá; nem, gyakoroltatni kell azt minden órában. Például, ha végigtárgyaltuk az olvasmánydarabot, mondassuk el annak tartalmát előbb szakaszról-szakaszra, majd az egészet összefüggésben, a mikor nemcsak arra ügyelünk, vajjon felfogták-e helyesen annak tartalmát, hanem arra is, mi módon fejezi ki magát a növendék, hogyan fűzi össze az egyes mondatokat stb. Majd helyettesíttetjük az egyes kifejezéseket synonimákkal, éreztetjük velök az azok közötti finom különbségeket. Később megkivánjuk, hogy a könyvtől elütő módon fejezzék ki a gondolatokat. Mintadarabokon figyelmeztessük a tanulókat a gondolatok menetére, azok csoportosítására. Szóval olvasmányok alapján megismertetjük őket a fogalmazás törvényeivel.

Az élőszó tehát a legjobb eszköz a fogalmazásra való előkészítéshez. Azért az irásbeli dolgozatot előzze meg annak tüzetes megbeszélése. Addig ne is adjunk tollat a kezükbe, mig nem győződtünk meg, hogy vannak gondolatok a fejökben.

Itt nem azt értem, hogy mi adjunk mindent a gyermekek szájába, sőt ellenkezőleg hívjuk fel a gyermekek figyelmét az adott tárgyra, beszélgessünk velök, hadd szolgáltassák ők a fogalmazáshoz

szükséges anyagot. Nagyobb lesz az érdeklődés és egyszersmind bátorságot is keltünk a munka iránt. Eddig úgy is többnyire csak azt tapasztaljuk, hogy idegenkednek az irásbeli dolgozatoktól és pedig főleg azért, mert élőszóval nem foglalkoztunk azokkal eléggé. Ha valamely kérdést felteszünk, forduljunk a gyöngébb növendékekhez és azoknak segítsünk első sorban helyes fogalmakat alkotni és meglevő fogalmaikat tisztázni. Soha se nevessünk ilyenkor a gyermekek ügyetlenségén, mert könnyen elvesztik bátorságukat és azzal önbizalmukat. Minél nehezebben oldják meg élőszóval a leggyöngébb növendékek a feladatot, annál tovább foglalkozzunk az élőszóval való előkészítéssel.

A felsőbb osztályokban már adunk olyan dolgozatokat is, melyekhez az anyagot mi magunk szolgáltatjuk. Ez pedig a végből történik, hogy a növendékek ismeretköre bővüljön. De a feladat ilyenkor se haladja meg felfogási képességüket.

A tanítás még magasabb fokán már a növendékek gondolkodó, illetőleg alkotó képességéhez folyamodunk. Ekkor még nagyobb feladat vár reánk, mert itélőtehetségöket kell fejlesztenünk, érzésüket mívelnünk és a gondolatok helyes elrendezésére és festésére a legnagyobb gonddal lennünk.

De azért a fogalmazás tanításának bármely fokán beszélgetni kell a növendékekkel. Az egyes nehezebb szókat irjuk a táblára és magyarázzuk meg.

Most áttérhetünk ama kérdésre: mit és mennyit vegyünk fel az egyes osztályokban?

Szerintem egyik sarkalatos hibánk, hogy az irásbeli dolgozatok az alsóbb osztályokban is annyi változást nyújtanak. Minden egyes tantárgynál érvényre juttatjuk amaz arany szabályt, hogy csak az ismétlés teheti maradandóvá a tanultakat, a fogalmazásnál azonban teljesen eltérünk attól. Ma adunk egy levelet, holnap egy leirást, holnapután egy elbeszélést stb. Első levele a legtöbbnek nem is igen sikerül, de azért a másodikat a legjobb esetben fél év mulva kapják, a mikor nekünk újra töviről-hegyire el kell ismételnünk a már egyszer mondottakat, vagy ha kevésbbé lelkiismeretesen vesszük, egyszerűen a már egyszer készített levélre

utalunk. És akkor azon csodálkozunk, hogy a második levél többnyire még gyöngébb az elsőnél.

Ajánlatom tehát az volna, határozzuk meg a kört, melyet az egyes osztályoknak szánunk és tartsuk itt is szem előtt, hogy haladjunk könnyebbről nehezebbre, egyszerűbbről összetettre és tegyünk mindent az ismétlés által maradandóvá.

Ki is dolgoztam vázlatosan egy ilyen fogalmazási tervet valamennyi osztály számára és arra kérem a tisztelt kollegákat, szíveskedjenek hozzászólni, hogy mennél sikeresebben megoldhassuk közös erővel a nehéz feladatot, melynek hasznát mindannyian élvezük majd.

Az írásbeli dolgozatoknak szánt anyag az egyes osztályokban a következő:

I. Osztály.

1. Helyesirási gyakorlatok.
2. Szótagolás.
3. Emlékezetből valamely költemény vagy prózai darab.
4. Olvasmányok alaki változtatása.
5. Kérdésekre felelni a tárgyak felsorolásával.
6. Rövid elbeszélés (utánirás).

Az I. és II. osztályban a fősuly a helyesirási gyakorlatokra esik, azért foglalkozom én is tüzetesebben azokkal. Minden növendék előtt van gyakorló füzete, melybe ugyanazt irja, mit egyik társa a nagy táblára ir. És csak akkor, mikor a táblán már sikeresen oldják meg feladatjukat, vétetjük elő a füzetet és diktálunk egy helyesirási próbagyakorlatot, a mennyire csak lehet, olyan összefüggő olvasmánydarabot felhasználva, melynek minden szavát értik. Mily örömmel fognak akkor az ilyenbe. Bezzeg nem látni sem unalmat, sem irtózást. Első gyakorlatul adunk olyan szókat és mondatokat, melyeknél a fősúlyt a magánhangzók helyes iratására fektetjük. A kiknél azt tapasztaljuk, hogy nem tudják eléggé megkülönböztetni az egyes hangzókat, pl. az e-t az i-től, az e-t az é-től, az é-t az ő-től stb. azokkal gyakoroltatjuk csaknem óráról-órára, de természetesen csak nehány perczig.

Ne higyjük, hogy az haszontalan munka, mert csakhamar lesz örömünk tapasztalhatni, hogy fülük képes e hangok kiejtésbeli különbségét felfogni és legalább később nem kell avval bajlódnunk, mint tapasztalatom szerint a mostani V. osztályban, hol egyesek csak a gyakrabban előforduló szóknál használják helyesen az éket. Ilyenkor pedig a szoktatás már sokkal nehezebben megy és időnk sincsen arra. Második előnye meg az, hogy figyelmesebben is fognak olvasni és ennélfogva helyesebben is.

Ugyanígy készíttetjük őket elő a II. helyesirási próbagyakorlatra, mely a magyar és olasz mássalhangzók irásbeli és kiejtésbeli különbségére vonatkozzék, s így tovább.

Majd következik a szótagolás és valamely rövidebb költeménynek vagy prózai darabnak emlékezetből való iratása.

Apró házigyakorlatok alapján rávezetjük a növendékeket a mult idő ragjának, a melléknév fokragjának helyes használatára, a val, -vel rag v-jének és az «ez, az» z-jének hasonulására (ebben, abban) stb. Mindezekből helyesirási próbagyakorlatokat is iratunk.

Ha mindezt elég ügyesen végzik, adhatunk nyelvtani gyakorlatul több alkalmas olvasmánydarabnak áttételét jelen időből mult időbe és fordítva, egyesszámból többesszámba és fordítva.

Sajnálom, hogy időm nem engedi azon apró házi irásbeliekről is szólanom, melyek az olasz nyelvtől elütő nyelvtani alakok maradandóvá tételét és gyakorlati alkalmazását célozzák. Annyival inkább sajnálom, mert azok az I. és II. osztályban a legnagyobb jelentőséggel birnak. Ügyes kezelés mellett hathatósan hozzájárulnának úgy az egyes alakok nyelvtanilag helyes, mint öntudatos használatára.

Most áttérek a tulajdonképeni fogalmazványokra.

Legkönnyebb beszédgyakorlatok alapján oly kérdésekre felelni, melyek csak a tárgyak felsorolását kivánják. Ilyen kérdések pl. Milyen tárgyakat látnak az iskolában? Kikből áll családunk? Melyek a ház részei stb., ruházatom egyes darabjai? Mily házi állatokat ismernek? Mivel irunk? stb. stb. Ha a kérdéseket elég ügyesen felteszszük, feleleteikben követelhetjük majd a tárgyrag használatát, majd pedig a-ból, -ből, -val, -vel stb. ragot. Ezzel egyuttal szoktat-

juk a növendékeket a ragok helyes használatára, mire nem fordíthatunk elég gondot.

Nehezebb valamely elbeszélésnek utánírása. Egy rövidebb elbeszélésnek egyik szakaszát elmondjuk vagy felolvassuk. Ha van benne nehezebb kifejezés, azt megmagyarázzuk, a nehezebb szókat felirjuk, de a jegyezgetést magyarázat alatt nem engedjük meg. Ezen első részt ismételtetjük élőszóval a gyöngébb növendékekkel. Így haladunk szakaszról-szakaszra, a végén ügyesebb növendékekkel összefoglaltatjuk az egészet. És csak most fogunk az íráshoz. Elbeszélésekből többet adunk egymásután, míg bizonyos gyakorlottságot nem szereztek.

Ezzel ki is merítettük az I. osztály anyagát.

II. Osztály.

1. Helyesirási gyakorlatok.
2. Emlékezetből valamely költemény vagy prózai darab.
3. Olvasmánydarabok alaki változtatása.
4. Elbeszélés (utánírás).
5. Leirása valamely tárgynak vagy képnek.
6. Utánzás.
7. Levél.

Ezen osztályban folytatjuk a helyesirási gyakorlatokat, melyeket, a mint a nyelvtanban haladunk, lassan lassan kibővítünk.

Az olvasmányok alaki változtatását megtoldjuk a következőkkel: valamely tárgyalt rövidebb olvasmányt áttétetünk a 3. személyből az elsőbe, a 3. személyből a 2.-ba, az első személyből a 3.-ba.

Az elbeszélések már valamivel hosszabbak és nehezebbek lehetnek.

A leirást illetőleg ne követeljük kezdetben semmi olyasminek a leirását, mit nem szemléltettünk, mert a gyermekek csak arról beszélhetnek jól, a mit láttak. Leirhatjuk a könyvet, a kutyát, a fát stb. Igen ügyesen alkalmazhatnánk valamely egyszerű képet leirásra. A képet bemutatjuk és szemléleti úton rávezetjük őket a főbb dolgok első sorban való felemlítésére. A lényeges dolgok után kikerestetjük a kevésbbé lényegeseket és így szoktatjuk őket gya-

korlatilag a gondolatok helyes egymásutánjára. Azt hiszem, itt igen ügyesen érvényesülhetne a tisztelt Igazgatónőnk által taval említett közös feladatok készítése. Ha jól emlékszem, így hangzott: Megadjuk a tárgyat, azt megbeszéljük a növendékekkel, és a feladatot közösen elkészítjük, még pedig úgy, hogy a legjobb mondatokat felhasználjuk. Hasznos lehetne egy ilyen közös kidolgozás főleg azért, mert ilyenkor jobban figyelmeztethetjük őket a gondolatok logikailag helyes elrendezésére. Egy ilyen közös kidolgozás után leirnak egy második és harmadik képet önállóban, de még mindig közös megbeszélés alapján. Magától értetődik, hogy nemcsak a leirásnál, hanem egyéb fogalmazási gyakorlatoknál is érvényesülhetne a közös kidolgozás.

Az utánzásnál az adott elbeszélésnek csak alapgondolata marad meg, de tárgya változik. Ez által tehát lényegesen különbözik az utánirástól, mert míg az utánirás tisztán csak az emlékezet dolga, addig az utánzás tevékenységre készteti a tanulót, mert az, a mennyire csak lehet, kell hogy maga keresse és rendezze a hasonló elbeszéléshez az anyagot. Így irhatnak valamely elbeszélés alapján egy másikat pl. «A róka és a szőlő» mintájára az elbeszélést: «A macska és a sült» stb. vagy pedig készítik valaminek a leirását más leirás alapján, pl. a ló mintájára leirják a farkast stb.

A levélirás kezdetben csak utánirásból áll. Ha abban már eléggé gyakorlottak, akkor felelhetnek egyes levelekre. Ez annál könnyebb lesz, minthogy előbb megbeszéljük velök a levél tartalmát, megadjuk a gondolatmenetet, valamint a bevezetésre és befejezésre szükséges utasításokat, de mindig úgy, hogy a gyermekek ahhoz szintén hozzájáruljanak. Itt-ott irassunk egy és ugyanazon levélhez többféle bevezetést és befejezést is, hogy azokban több gyakorlatra tegyenek szert.

III. Osztály.

1. Helyesirási gyakorlatok.
2. Legegyszerűbb ügyiratok.
3. Nehezebb elbeszélések utánirása.
4. Leirások.

5. Levelek.

6. Egyszerű költemény prózába tétele.

7. Összehasonlítások.

A mint fokról-fokra haladunk a nyelvtanban, úgy folytatjuk a helyesirási gyakorlatokat. Erre az osztályra esnék főleg a felszólító mód és a tárgyas alak ragjainak öntudatos használata. Miután összefüggő darabot diktálunk, mindinkább nagyobb figyelemmel vagyunk a központozásra. Az irásjelek helyes alkalmazására gyakorlati módon akként vezetjük a növendékeket, hogy csak a pontokat diktáljuk és a lediktált darab végén felszólítunk egy növendéket a másik után, hogy jelölje meg fenhangon a vesszők és és pontos vesszők helyét.

Elbeszélések utánirására már nehezebbeket választunk. Majd adunk önállóakat, melyekhez az anyagot saját tapasztalatuk köréből merítik és melyeknél a levélalakot is felhasználhatják. Ilyenek pl. valami iskolai ünnepély vagy nyilvános születésnap, kirándulás stb.

Valamely alkalmas leirás alapján vezessük a növendékeket arra, hogy annak ellentétjét készítsék, pl. a reggelre az estét, a tavaszra az őszt, egy iskolai nap reggelére egy iskolai nap estéjét. Itt is még határozottan meg kell adni a tárgyat a magyarázattal együtt, hogy a növendékeknek ne kelljen találnyt megfejteniök. Gondolatokat és ne puszta szavakat adjunk beszélgetés útján.

Ha költeményt tétetünk prózába, keressünk ki olyant, mely mennél több cselekvényt tartalmaz, hogy legyen elég anyaguk a szabad elbeszéléshez. Az előkészítésnél első dolgunk rámutatni a főgondolatokra, hogy jó eleve hozzászokjanak azok felismerésére. Csak akkor térünk át a mellékgondolatokra és diszítésekre. Az egyes mondatokat értelmezzük sinonimákkal és más fordulatokkal. Figyelmeztessük őket, hogy ne a szavakra, hanem a gondolatokra fektessék a fősulyt.

Az összehasonlítást kezdjük szemléltethető tárgyakon, ilyenek például a kéz és a láb, a kacsa és a tyúk stb. Elvont dolgokat ez osztályban még nem hasonlíttatunk.

IV. Osztály.

1. Egynéhány nehezebb ügyirat.
2. Szinonimikai átirás.
3. Nehezebb elbeszélések utánirása.
4. Önállóbb leirások.
5. Levelek.
6. Összehasonlítások.
7. Költemények prózába tétele.
8. Tartalmi kivonatok.
9. Bővítések.

Még nehezebb elbeszéléseket választunk utánirásra, olyanokat is, melyek párbeszédes alakban vannak irva. Azonkívül iratunk már önköltötte elbeszéléseket közmondások magyarázatára.

A leirásnál már alkalmazhatjuk a szép leirást, még pedig kezdetben mintaleirások alapján, majd önálló daraboknál.

Mindinkább nehezebb leveleket is kapnak utánirásra, majd pedig olyanokat, melyekhez már maguk szabadon választhatják a tárgyat.

Nehezebb összehasonlításokat is irnak. Az összehasonlításnál nem kell mindig a különbségeket is felsorolniok, néha elég a hasonlóságokat megállapítani. Különben az mindig a feladat természetétől függ.

Valamivel hosszabb és nehezebb költeményeket tétetünk prózába. Azokat egyszersmind úgyis módosíthatjuk, hogy a többesszámot vagy az első személyt alkalmaztatjuk vagy pedig a párbeszédes alakot, a hol az lehetséges.

Az olvasmánydaraboknak tartalmi kivonatát gyakoroltassuk előbb több olvasmánydarabon élőszóval, hogy hozzászoktassuk őket a lényeges dolgok felemlítésére és a lényegteleneknek elhallgatására.

Végre iratunk még egynehány bővítést, a mikor képzelőtehetségüknek szabad tér nyilik.

Ezen osztálytól kezdve irathatnók a legjobb dolgozatokat egy arra a czélra tartott külön füzetbe.

V. Osztály.

1. Ügyiratok.
2. Levelek.
3. Közlés alapján valamely regének és mesének elbeszélése.
4. Tartalmi kivonatok.
5. Bővítések.
6. Összehasonlítások.
7. Költemények prózába tétele.
8. Magyarázatok.
9. Értekezések.

VI. Osztály.

1. Levelek.
2. Önköltötte elbeszélések.
3. Költemények prózába tétele.
4. Tartalmi kivonatok.
5. Összehasonlítások.
6. Magyarázatok.
7. Értekezések.
8. Jellemrajzok.
9. Életrajzok.

Az V. és VI. osztályban a fogalmazványok mindinkább nehezebbek és önállóbbak. Többnyire az előző osztályokban gyakoroltaknak folytatását képezik, azért azok mindegyikéről külön-külön szólni felesleges. Egynehány szavam volna csak a magyarázatra és értekezésre.

A magyarázatokra már az előző osztályokban előkészítjük a növendékeket, mikor olvasás közben az egyes fogalmaknak magyarázatát, a szinonimák helyes alkalmazását kívánjuk. Most már áttérhetünk arra is, hogy a szinonimákat összehasonlítsák, és a képies kifejezéseket magyarázzák úgy szóbelileg mint írásbelileg. Majd alkalmazzanak ők adott szókat képiesen, pl. a tüzet, a rózsát, az aranyat stb. Egy és ugyanazon szóval alkothatnak már 6—7 különböző mondatot is. Azután mint legnehezebbet magyarázzanak bibliai mondásokat, költeményeket stb.

Az értekezéseknél vázlat szerint beszéljük meg velök az adott tárgyat, úgy, hogy az egész anyagot világosan áttekinthessék. Most ha még összefoglaltatjuk azt, a mit gondolkodás útján ők maguk találtak, akkor a figyelmes és gondolkodó tanuló könnyen elbánik a tárgygyal. Később már önállóbban, tisztán csak vázlat szerint

készíttetünk értekezéseket. Igen ajánlható volna még a növendékeket úgy vázlatok, valamint különböző bevezetések és befejezések készítésében gyakoroltatni. Meglevő értekezésekből kivonatokat is készíttetünk.

*

Felolvasásom elején kifogást teszek a fogalmazványok változatossága ellen, most pedig, a mikor minden egyes osztály számára annyi gyakorlatot felsorolok, látszólagosan ellenkezésbe jutok saját magammal. Sietek tehát megjegyezni, hogy csak azért vettem fel ennyit, hadd legyen miből választani. Reménylem, hogy ezek alapján közös megállapodásra jutunk. Azt hiszem 5—6 különböző dolgozat osztályonként untig elég volna, főleg ha egy-egy féléből hármat, négyet készíttetünk.

A fogalmazásokról mondottakat összefoglalhatom a következő 3 pontban:

1. Ne legyenek a fogalmazási gyakorlatok annyira változatosak, készíttessünk inkább egyféléből többeket.

2. Határozzuk meg a kört, melyet az egyes osztályoknak szánunk.

3. Fektessük a fősúlyt arra, hogy a növendékek tudjanak gondolkodni, itélni, hogy tudják magukat első sorban élőszóval szabatosan kifejezni. Ez által meggyőződésüket és véleményüket helyesebben és szabatosabban fogják előadhatni. Ezzel nemcsak a fogalmazás tanítását szolgáljuk a legjobb és legtermészetesebb módon, hanem annak a követelménynek is teszünk eleget, mely azt kívánja, hogy az életnek tanítsunk.

Fiume. *Barbare Adél.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

I. Felsőbb leányiskolák.

1. A budapesti m. kir. állami felsőbb leányiskola s a vele kapcsolatos női felső továbbképző tanfolyam 1893—94-ik iskolai évről szóló értesítője. Közli Szuppán Vilmos, igazgató.

Az iskolaév, mint az összes budapesti iskolákban, itt is csak október 1-én kezdődött, a kolera behurczolása ellen irányult hatósági intézkedés folytán. Év közben is több zavaró körülmény merült fel, a tanári testület több tagja beteg volt, vagy a családban történt megbetegedés miatt kitiltatott.

Az iskolaév legnevezetesebb eseménye az igazgatóváltozás volt. A vallás- és közoktatásügyi minister úr Berecz Antal eddigi igazgatót teendői alul felmentvén, szolgálattételre a ministeriumba osztotta be, s ő csász. és apostoli királyi felsége 1893 nov. 27-én kelt legfelsőbb elhatározásával ezen intézet igazgatójává Szuppán Vilmost nevezte ki. Az értesítő igen meleg hangon emlékezik meg Berecz Antal volt igazgatóról, arczképét közli s külön czikben is méltatja igazgatói és min. biztosi érdemeit; Berecz Antal eltávozásán kivül más személyi változás is fordult elő az intézetben: Hornischek Henrik rajztanár helyeztetett át saját kérelmére a budapesti V. ker. kir. kath. *főgymnásiumhoz* s helyette Szerémi Alajos neveztetett ki.

Nagyjelentőségű mozzanata az intézet fejlődésének a «*továbbképző tanfolyam*» létesítése. A tanfolyam czélja oly nőknek, a kik a felsőbb leányiskolát elvégezték, vagy annak megfelelő előképzettséget sajátítottak el, általános míveltségük mélyítésére és bővítésére alkalmat szolgáltatni.

A tanítás sikeresebbé tétele czéljából a felsőbb osztályokban a franczia nyelvet nem osztályok szerint, hanem a növendékek tudásához képest alkotott 3 csoportban tanították. A neveléstani órákon nyert módszertani ismeretek kiegészítése czéljából ellátogattak a VI. oszt. növendékei az Andrássy-úti tanítónőképző intézet gyakorló iskolájába a tanítási gyakorlatok megfigyelésére. A többi tárgyakban nyert ismereteiket növénytani kirándulásokon, az állatkertben és muzeumban tett látogatások alkalmával bővítették a növendékek. A téli hónapokban tanítónőik felügyelete alatt az intézetben táncztanításban is részesültek a növendékek. Az egészségi állapot, magaviselet és tanulásbeli előmenetel egyaránt jó volt. A *tanári* testület 16 tanári értekezletet tartott s több tagja jelentékeny irodalmi munkásságot fejtett ki. Megemlékezik az igazgató az

intézet küszöbön álló helyiségváltoztatásáról is. A jelenlegi épület az uj hidak épitése s a Kossuth Lajos-utcza kiszélesítése folytán még ez évben lebontás alá kerülvén, az intézet a jövő tanévet ideiglenes bérelt helyiségben kezdi meg. E czélra az intézet saját palotájának felépítéséig a váczi-körút 23. számú háza béreltetett ki. *A tanári testületnek* a hitoktatókkal együtt 29 tagja volt; köztük tanítónők: *Bacher Vilmosné*, özv. *Bokelberg Ernőné*, *Bossányi Ivánné*, *Buzogány Ágnes*, *Décsey Janka*, *Egan Luiza*, *Józsa Antalné* (helyettesítő), *Odor Emilia*, *Odor Henrietta*, *Schlatterné Juhász Krisztina*, özv. *Solyom Sándorné*, *Vargyas Endréné*, *Zelles Etel*. A növendékek létszáma volt 38+30+26+43+36+40+40+24+26 összesen 303; a 2-ik, 5-ik és 6-ik osztályok párhuzamosak voltak. *Vallás szerint:* róm. kath. 111; ág. ev. 9; ev. ref. 26; izraelita 157. *Nemzetiség szerint:* 295 magyar, 5 német. *A továbbképző tanfolyamra*, melyen részben az intézet tanárai, részben egyetemi tanárok tanítottak, beiratkozott 12 növendék.

A füzetben Jókai Mórról egy hosszabb értekezés van *Révy Ferencztől*, melyet a Jókai-ünnepen olvasott fel a szerző.

2. Értesítő a beszterczebányai m. kir. állami felsőbb leányiskola 1893—94. iskolaévéről. Közli Hermann Róza, igazgató. XI-ik évfolyam.

Az intézet részére a jelen tanévben uj, pompás iskolaépületet emeltek, melynek tervrajzait és leirását közli az értesítő. (Az uj épületről füzetünk más helyén is megemlékezünk.)

A tanévet szeptember hatodikán ünnepélyes isteni tisztelettel kezdették meg, miután 1—4-ig a beiratásokat és a felvételi és pótló vizsgálatokat megtartották. *A vallásos érzelem* fejlesztésére egész éven át nagy gondot fordítottak. *Az egészségi állapot* igen jó volt, komolyabb betegség egyáltalában nem fordult elő, azonban apróbb bajok miatt az óramulasztás mégis tetemes volt. *A növendékek magaviselete* és szorgalma megfelelt a kivánalmaknak, csupán egy komolyabb fegyelmi esetet említ az értesítő, mely kiemeli, hogy a tanári testület a szülők részéről mindenkor szives támogatásban részesült. *Tanári értekezlet* volt 19 és pedig 10 ellenőrző, 3 módszeres és 6 rendkívüli. Az intézetben *korcsolya-* és tánczoktatás is volt; és a hazafias érzelmek fokozására megünnepelték Jókai M. félszázados irói jubileumát és márczius 15-ikét. *A tanszertár* 625 frt értékű tárgygyal gyarapodott. A könyvtár 94 kötettel szaporodott, 52 kötet vásárlás, 42 ajándék. *Az iskolai takarékpénztár* ez évben is fennállott; kezelte Guta J., volt 21 betevő, 307 frt 45 krnyi betéttel. Az iskolaévet nyilvános évzáró vizsgálatokkal, záró ünnepélylyel, jutalmak osztásával és isteni tisztelettel fejezték be. *A tanári testület* a hitoktatókkal együtt 15 tagból állott, köztük 9 tanítónő, u. m.: Hermann Róza igazgatónő, Freyler Berta, Gutáné Oláh Mária, Jurkovichné Károlyi Ilona, Schuh Kamilla, Serédy Ilona, Stauffer Emilia, Thoma Teréz, Vranyczány Ella. *A növendékek létszáma* volt a hat osztályban összesen 141, és pedig 38+37+31+21+9+5. *Vallás szerint:* róm. kath. 49; ág. ev. 37; izraelita 55. *Nemzetiségre nézve:* magyar 132; német 6; tót 3. *Egész tandijat fizetett* 96, *féldijas* volt 6; tandíjmentes 39.

Értekezés: Testgyakorlás a felsőbb leányiskolában, írta *Freyler Berta.*

3. A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskola és az ezzel kapcsolatos elemi leányiskola értesítője az 1893—94. évről. XX. évfolyam. Szerkesztette Dóczy Gedeon igazgatótanár.

Az iskolaév az elemi és felsőbb leányiskolában, a kolera behurczolása ellen tett óvó rendelkezések következtében, belügyministeri engedélylyel október 2-án ünnepélyes imával nyittatott meg, miután előbb szept. 28. és 29-én a beiratások, felvételi és javító vizsgálatok befejeztettek. A vallásos érzelmek fejlesztésére nagy gondot fordítottak s 16 növendéket bocsátottak confirmatióra. *Iskolai ünnepeket* tartottak a reformátió ünnepén, Jókai 50 éves írói jubileumán, márczius 15-én; és *családias ünnepet* az igazgató nevenapján. Az intézet könyvtára javára Debreczen művelt közönsége hangversenyt rendezett, melynek 306 frt 19 krt jövedelmezett; a növendékek által az ifjusági könyvtár javára rendezett *tavaszi mulatság* tiszta jövedelme 34 frt 80 krt tett. A növendékek gyüjtöttek maguk között: a Felvidéki közmívelődési egyesület számára, a Mária Dorothea egyesületnek, és a Kossuth-szoborra. Tanári testületi *gyülést* 25 ízben tartottak. A tanítást a nyilvános vizsgálatok megtartása után jun. 16-án hálaadó isteni tisztelettel zárták be. *A tanári testület* a hitoktatókkal együtt 15 tagból állott, köztük 7 tanítónő, u. m. Kalocsa Róza, az internatus igazgatója, Karácson Ottilia, Komjáthyné Egri Erzsébet, Kóos Ottilia, Kovács Luiza, Zalai Paula és Veszprémi Irén. *A növendékek létszáma volt* a hat felsőbb leányiskolai osztályban 185, és pedig 54+48+36+20+16+11. Vallás szerint: ev. ref. 116; ág. ev. 13; róm. kath. 27; g. kath. 1; izraelita 28.

4. Az egri angolkisasszonyok érs. róm. kath. előkészítő és felsőbb leányiskolájának értesítője az 1893—94. tanévről.

Ez intézetben a következő iskolák vannak: *Négy osztályú elemi tanítónőképző-intézet*, évről-évre felmenő *egy* osztálylyal: uj felvétel minden 5-ik évben. *Belső iskolák* (Internatus). Előkészítő 4 elemi és nyilvánossági joggal felruházott *felsőbb leányiskola. Külső iskolák:* 4 osztályú polgári leányiskola bejárók részére (ez évben 193 növendékkel); 4 osztályú elemi leányiskola bejárók részére (ez évben 324 növendékkel). Az értesítő adatai a *belső iskolákra* vonatkoznak.

A tanévet szept. 18-án, a beiratások befejeztével, ünnepélyes isteni tisztelettel kezdették meg. A tanév megkezdését itt is a kolera óvóintézkedései késleltették. A tanítás zavartalanúl folyt a tanév végéig. A kegyelet és hála érzelmeinek fölébresztése és ápolása czéljából megünnepelték a király neve napját és Samassa József dr. érseki székfoglalásának 20-ik évfordulóját, s az int. fejedelemasszony születésnapját. Gyász is érte ez évben az intézetet, egyik buzgó tanítónője, Polereczky Ilona angolkisasszony elhunytával. *Az intézet tanári testülete* 15 tagból állott, köztük 12 tanítónő, u. m. Toldy Izabella, int. főnöknő; br. d'Huart Auguszta, Turkovits Mária, Seyff Jozefa, Pallaghy Eufrozina, Alexy Borbála, Lengyel Julia, Neszvadba Gizella, Farkas Mária, Könyves Teréz. *A növendékek létszáma* volt 58; vallás szerint: 56 róm. kath., 2 ág. ev. Nemzetiség szerint mind magyar.

A füzetben Sailer nyomán irt értekezés van: «Az édes anya iskolája» czímmel és a Samassa-ünnepélyen elmondott, a főpásztor érdemeit méltató ünnepi beszéd.

5. A fiumei m. kir. állami elemi és felsőbb leányiskola és a fiumei áll. kisdedóvó értesítője az 1893—94-iki tanévből, közli Gross Leopoldin igazgató.

A beiratások, felvételi és javító vizsgálatok aug. 30-tól szept. 2-ig tartattak meg, s a rendes mindennapi tanítás szept. 4-én kezdődött. A tanítás a miniszteri tanterv értelmében folyt. A vallásos érzelmeket gondosan ápolták, vasárnaponként a tanítónők kíséretében templomba mentek a növendékek, s nagyobb ünnepeken a szent misét ők énekelték. A kegyelet és hazafias érzelmek emelése czéljából iskolai ünnepeket ültek a királyné Ő Felségének neve napján, József kir. herczeg 25 éves katonai jubileumán, Jókai M. 50 éves írói jubileumán, és márczius 15-én. Az iskolaévet is ünnepélyesen zárták be jun. 18-án. Az egészségi állapot nem volt kedvező, 42 növendék volt kitiltva 2—4 hétre a családban előforduló ragályos betegségek miatt; ugyanez okból az összes osztályokban szünetelt a tanítás két hétig. A rendes heti sétákon kívül nagyobb kirándulásokat is tettek a növendékek, s több gyárat és ipartelepet tekintettek meg. Tanári értekezlet volt összesen 20 és pedig 14 rendes és hat módszeres. *A tanári testület* a három hitoktatóval és négy óra-adó tanerővel együtt 16 tagból állott. Köztük nyolcz tanítónő, u. m. Gross Leopoldin igazgatónő, Babare Adél, Carvin Piroska, Glücklich Vilma, Simonetti Klementin, Szegfi Emilia, Szegfi Ilona és Saint-Sulpice Jozefin. *A növendékek létszáma* volt a hat felsőbb l. isk. osztályban 43+38+38+16+10+6 összesen 151. *Vallásra nézve:* róm. kath. 118, gör. kath. 1, gör. kel. 3; ág. ev. 2; ev. ref. 1; unitárius 2; izraelita 17. *Nemzetiségre nézve:* magyar 31, olasz 85, német 17, horvát 11. *Tandíj*, beiratási díj nem volt, csupán 15 krajczárt fizetett minden növendék a nyugdíjalapra.

Értekezés: «Hogyan neveljük növendékeinket udvarias szép magaviseletre?» Irta Gross Leopoldin.

6. Értesítő a kolozsvári állami felsőbb leányiskola 1893—94. iskolai évéről. Kiadja az igazgatóság.

A kolerajárvány miatt, mely szeptemberben még egyre szedte áldozatait Kolozsvárott, a beiratásokat csak okt. 1-én lehetett megkezdeni s a tanévet 5-én nyitották meg. Annyi növendék jelentkezett, hogy az intézet eddigi épületébe már el nem férhettek s parallel osztályokat kellett állítani külön e czélra bérelt helyiségekben. Igy a rendes tanítást, a mely egész éven át szakadatlanul folyt, csak okt. 18-án lehetett az összes osztályokban megkezdeni. Az osztályok így is túltömöttek voltak. A *tanári testület* három új taggal szaporodva, ez évben a hitoktatókkal együtt már 21 tagot számlált; ezek között 10 tanítónő volt, u. m.: De Gerando Antonina, igazgató; Binder Laura, Butyka Vilma, Békesi Lila, Keul Sarolta, Ott Mária, Biela Mária, Puskás Erica, Lindner Augusta. Tanári értekezlet 14 volt, melyen a módszertani és neveléstani kérdéseket is fejtegették. A növendékek létszáma volt 282 (az első, második és harmadik osztály párhuzamos volt). *Vallás szerint:* róm. kath. 118; ág. ev. 31, ev. ref. 84, g. kel. 2, g. kath. 7, unitárius 11, izraelita 29. *Nemzetiség szerint:* magyar 270, német 4, román 8. Az intézettel *női kereskedelmi tanfolyam* is volt kapcsolatban, összesen kilencz növendékkel. A növendékek között önképzőkör állott fenn, mely ez évben is lelkesen működött. *Tandíj* a felsőbb leányiskolában 30 frt, beiratási díj 5 frt,

nyomtatványokra 3 frt. A kereskedelmi tanfolyamban a tandíj ez évben 100 frt volt.

Értekezés: «A nőnevelés kérdése a Királyhágón innen.» Irta De Gerando Antonina.

7. A kassai m. kir. felsőbb leányiskola és a vele összekapcsolt női kereskedelmi, rajz és festészeti továbbképző tanfolyamok értesítője az 1893—94. iskolai évről. Közli Kolacskowszky Erzsébet igazgató-helyettes.

Az iskolaévet szept. 5-én nyitották meg ünnepélyesen, s hatodikán kezdték a rendes tanítást. A tanév alatt sok bajjal küzdött az intézet; igazgatója Lakos Károlyné betegség miatt két havi szabadságot, majd nyugdíjaztatását volt kénytelen kérni; helyettesítésével tanév végéig Kolacskowszky E. bizatott meg (ki most már végleg kineveztetett). A tanítónők közül kettő volt súlyos beteg, mely sok helyettesítést s a tárgyak új beosztását tette szükségessé. A növendékek is gyakran s az igazgatói jelentés szerint *indokolatlanúl* mulasztottak, mivel a szülők korán bálokba, nyilvános mulatságokba viszik őket. A *magaviselet* elég jó volt; de szorgalomra gyakran kellett írásban is inteni a növendékeket. A növendékek tanáraik és tanítónőik vezetése mellett több növénytani és földrajzi *kirándulást* tettek s több gyárat, műhelyt és nevezetesebb középületet tekintettek meg. A vallásos érzelmek fejlesztésére nagy gondot fordítottak, ünnep és vasárnap a növendékeket az illető felekezetek szerint templomba vezették a tanítónők. Az *egészségi állapot* a növendékek közt elég jó volt. Tan- és főkép rajzszerek beszerzésére 380 forintot fordítottak. A *tanári testület* a hitoktatókkal együtt 18 tagból állott; köztük 9 tanítónő, u. m.: Bartal Sarolta, Bock Julia, Gantz Zsófia, Gyurász Gyuláné, Kolacskowszky Erzsébet (jelenleg igazgató), Kovács Stefánia, Lakos Károlyné (nyugdíjaztatott), Schwarz Irén. *A növendékek létszáma* volt 238 és pedig 31+30+37+38+34+33+23+12. *Vallás szerint:* róm. kath. 119, ág. ev. 11, református 13, izraelita 95. *Nemzetiség szerint* magyar 205, német 33. A *kereskedelmi tanfolyamba* járt 9 növendék, a festészeti tanfolyamba 3; e tanfolyamokban óraadó tanárok tanítottak. *Tandíj* a f. l. iskolába 20 frt, ezenkívül 5 frtot beiratásokra és 2 frtot nyomtatványokra fizetnek a növendékek.

8. A lőcsei m. kir. állami első rendű felsőbb leányiskola tizenharmadik értesítője az 1893—94. tanévről. Közli Kerner Péter igazgató.

A felvétel szept. 1—3-án tartatott meg, a tanév ünnepélyes megnyitása a növendékekhez intézett beszéddel és isteni tisztelettel szeptember 4-én történt s a tanítás megkezdetvén, junius 18-ikáig minden megszakítás nélkül folyt. Sokat küzködött az iskola a növendékek idegenajkuságával, noha 106 növendék közül 100 magyarnak vallotta magát, mégis kevés beszéli a magyart hiba nélkül; ezért csak a felsőbb osztályokban sikerül az eredményt egyöntetűvé tenni s a tantervi követelményeknek eleget tenni. A növendékek vallás-erkölcsi nevelésére nagy gondot fordítottak s azt közös imák és templombavezetés által is igyekeztek elérni. A tanítás kiegészítése s különféle gyárak és középületek megtekintése czéljából két nagy kirándulást tettek a növendékek Iglóra és Késmárkra. Iskolai ünnepül Jókai M. 50 éves irói jubileumát ülték meg. *A tanári testület* 15 tagból állott, köztük 7 tanítónő, u. m. özv. Eördögh Vil-

mosné, Kalmár Jolán, Kernerné Holló Julia, Klimkóné Kozmund Vilma, Moldován Anna, Saffáry Irma internatusi igazgatónő és Volkó Ludmilla. *A növendékek* létszáma volt 106 és pedig 21+25+24+21+8+7. Vallás szerint: róm. kath. 30; gör. kath. 3; ág. ev. 34; ev. ref. 11; izraelita 28. Nemzetiség szerint magyar 100; német 4; tót 1; ruthen 1. Az internatusban lakott 15. *Tandíj* 20 frt; beiratás 5 frt, nyomtatványokra 2 frt. Tartási és neveltetési díj az internatusban 300 frt; zongoratanulásért 50 frt.

Értekezés: «Néhány szó a szülékhez.» Irta: *Kerner Péter.*

9. A m.-szigeti m. kir. állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1893—94. tanévről. Tizenhetedik évfolyam. Közli: Marikowszky Menyhért igazgató.

A megyében járványszerűleg fellépett kolera miatt az iskolaévet okt. 2-án kezdették meg. A járványtól való félelem a szülőket még ekkor is visszatartotta attól, hogy az intézetbe adják gyermekeiket, ezért a létszám a f. l. iskolában némi csökkenést mutat. A megnyitás alkalmával felekezetek szerint hálaadó isteni tiszteletben vettek részt a növendékek. A tanítás megszakítás nélkül folyt egész évben, az egészségi állapot elég jó volt, az internatusi növendékek között kiváltképen, úgy hogy a mulasztások száma nem volt nagy, de a halál áldozatot követelt, vörhenyben ragadván el egy kis bejáró növendéket. *Iskolai ünnepeket* tartottak a király nevenapján és a koronázás emlékünnepén, a királyné nevenapján és Jókai M. irói jubileumán. *Felszerelésekre* 385 frtot fordítottak. *Tanári értekezlet* tartatott 18 rendes és 3 módszeres. A tanári testület a hitoktatókkal együtt 19 tagból állott, köztük 9 tanítónő, u. m. Barkóczy Dömök Antónia internatusi igazgató, Csík Mária, Quirsfeld Irén, özv. Ujházi Aladárné, Zagróczky Jolán, Varnyczany Johanna, Halbsch Paula. *A növendékek létszáma* volt a fels. l. iskolában 126 és pedig 32+33+24+17+8+12. *Vallás szerint*: róm. kath. 36; gör. kath. 9; ág. ev. 4; ev. ref. 34; izraelita 43. Az *internatusban lakott* ezek közül 18. *Tandíj* évi 20 frt; beiratási díj 5 frt; nyomtatványokra 2 frt. Internatusi díj 250 frt; zongoratanulás 50 frt.

Értekezés: «A képzelődő tehetség hatása az akaratra s ez által a jellemre.» Irta *Quirsfeld Irén.*

10. A báró Kemény Kálmánné sz. báró Bánffy Polixena védnöksége alatti marosvásárhelyi ev. ref. elemi és felsőbb leányiskola 1893—94-ik tanévi értesítője. Szerkesztette Pallos Albert igazgató.

A tanévet ezuttal először nyitották meg ünnepélyes isteni tisztelettel és imával, nagy számú érdeklődő közönség jelenlétében. A fellépett kolerajárvány miatt csak okt. 2-án kezdődött a rendes tanítás. A több mint 30 éve fennálló iskola csak három év előtt szerveztetett felsőbb leányiskolává s ez évben egészíttetett ki tanári testülete. A testület 9 értekezletet tartott s a növendékek valláserkölcsi nevelésére nagy gondot fordított. A kegyeletnek és hazafias érzelmeknek fejlesztése czéljából megünnepelték Jókai M. irói tevékenységének 50. évfordulóját. Az önkényt vállalkozó növendékek zongoraoktatásban részesültek. A védnökné által az iskola javára rendezett estély 1213 frtot jövedelmezett s ebből tanszerekre és könyvtárra 614 frt 07 krt fordítottak. *A tanári testület* 14 tagból állott, köztük 5 tanítónő, u. m. Demeter Etelka, Schneider Hermin, Bokros Róza, Urr Ida, Szentpéteri Ilona. *A növendékek*

létszáma volt 4 felsőbb l. iskolai osztályban 99 és pedig 39+31+14+18. Vallás szerint: ev. ref. 56; róm. kath. 18; ág. ev. 3; unit. vallású 3; mózesvallású 17; gör. kel. 2. *Nemzetiség szerint* magyar 99. A felsőbb leányiskolával az elemi iskolán kívül, mely 218 növendéket számlál, a jövő évtől kezdve nőipariskola is áll kapcsolatban. *Tandíj* havonként 2 forint.

11. A temesvári benlakással egybekapcsolt magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1893—94-iki tanévről. Tizedik évfolyam. Szerkesztette: Mársits Rozina igazgató.

A temesvári felsőbb leányiskola ez évben töltötte be fennállásának 10-ik évfordulóját. Az igazgató érdekes visszapillantást vet az értesítőben e 10 év történetére, melyben különösen kiemeli az intézetnek Temesvár magyarosítására gyakorolt jelentékeny befolyását. Feltünteti a nehézségeket, melyekkel az intézetnek eleinte küzdeni kellett; ma már megszilárdult az intézet, s mióta azon épület, melynek csupán egy részében volt az intézet elhelyezve, egészen az intézet rendelkezésére áll, sokat javultak az intézet viszonyai. Mai állapotában az intézet helyisége megfelel az egészség és pedagogia követelményeinek, de terjeszkedésre, az intézet fejlesztésére mindaddig nem lesz alkalom, míg saját céljaira épült helyiséggel nem rendelkezik az intézet. Ennek a szükségét érzi az intézet azon nagy áldozatok daczára, melyeket a magas kormány a jelenlegi bérháznak átalakítására fordított.

Az intézet a vallásos és nőies érzelmek fejlesztésére mindenkor nagy gondot fordított, azért a jelen tanévben is, mint mindig, ünnepélyes isteni tisztelettel s buzdító tanácsadó beszéddel nyitották meg a tanévet. A róm. kath. növendékekkel megünnepelték a XIII. Leo pápa ő szentségének jubileumát; a hazaszeretet s kegyelet érzéseinek fejlesztésére ünnepet ültek rendesen a király és királyné nevenapján, a koronázási évfordulón, Széchenyi 100 éves születésnapjának fordulóján stb. Az intézet tanári testületében a 10 év alatt sok változás történt, igazgatója 3 izben változott. *Most a tanári testület* a hitoktatókkal együtt 17 tagból áll, kik között 7 tanítónő van, u. m.: Mársits Rozina igazgatónő, Benedek Albertné, Indali Ilona, Laczkovich Ilona, Mangesius Mariska, Rauschmann Czeczilia, Tedeschi Borbála. Az intézet *növendékeinek létszáma* a 10 év alatt 1223. az első tanévben 37, az utolsó tanévben 190, és pedig 37+39+44+39+16+15. *Vallás szerint:* róm. kath. 79; gör. kath. 2; gör. kel. 4; ág. 4; ev. ref. 10; izr. 93. *Nemzetiség szerint* magyar 60; német 130. *Tandíj* 30 frt, beiratás 5 frt, nyomtatványokra 2 frt. Internátusi díj 250 frt.

(Folytatása következik.)

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A magyar kir. állami nőipariskola szervezetében és vezetőségében való hosszas ingadozás után végre az állandó és egyenletes fejlődés révébe jutott. A kereskedelmi miniszter, midőn legújabban az intézetet Hegedűs Károly főigazgatása alá rendelte s igazgatónőül önálló hatáskörrel Nendvichné Hoffman Jolánt nevezte ki, pontosan megszabta az intézet célját és tervezetét. Ez újabb szabályzat szerint a m. kir. állami nőipariskola czélja és feladata, hogy a női munkák rendszeres gyakorlati tanításával és az ahhoz, továbbá a kisebb női munkaüzletek vezetéséhez szükséges elméleti szakismeretek tanításával:

fiatal nőket a női munkák készítésével foglalkozó üzleteknek hasznos segédmunkásaivá képezzen olyan módon, hogy az ilyen nők közül azok, kik később is önerejükre lesznek utalva, gyakorlati képzettségük továbbfejlesztése, illetve kiegészítése után önálló gyakorlati működésre, női munkaüzletek vezetésére is képesek legyenek;

a családi körükben foglalkozó nőknek a különböző női munkák készítésében alapos képzést nyújtson.

Az intézet alkalmas időszakokban rövidebb tartamú rendkívüli tanfolyamokat is rendez a rendes szaktanfolyamok tantervébe fel nem vett fontosabb női munkák tanítására.

Az intézet végzett tanulói a rendelkezésre álló hely szerinti számban a felügyelő-bizottság jóváhagyásával még egy évig foglalkozhatnak az intézetben kézi ügyességük tökéletesítése végett.

Az intézet a kereskedelemügyi m. kir. minister főhatósága alatt áll, s közvetlen felügyeletére egy 12 tagu felügyelő-bizottság van szervezve; a felügyeletet gyakorolja még a kerületi kir. iparfelügyelő és az ipariskolák országos felügyeletével megbizott kereskedelmi ministeri szakközeg.

Ezeken kivül az iskola elméleti oktatása fölötti felügyeletet a vallás- és közoktatásügyi ministernek az ipariskolák országos felügyeletével megbizott szakközege is gyakorolja.

Az iskolát az igazgató vezeti és igazgatja, a tanítótestület az ő

elnöklete alatt áll, a tanítás fontosabb ügyeiben és azokban a fegyelmi ügyekben dönt, a melyek a szabályzatok szerint hatáskörébe tartoznak.

A nőipariskolának ez idő szerint 4 szakosztálya van, u. m. a fehérvarró, a felső ruhavarró, a fehér-, szines- és műhimző, végre a divatárúczikkeket készítő osztály.

A tanítás a fehérneművarró és a divatárú czikkeket készítő szakosztályban egy-, a ruhavarró s a fehér-, szines- és műhimző szakosztályban két évig tart.

A tanítás főbb szaktárgyai:

a) Fehérnemű-varró osztályban:

a férfi és női fehérneműek, az asztal- és ágyneműek rajzolása, kiszabása és varrása kézzel és különböző rendszerű gépeken. A fehérneműek díszítése.

b) A felső ruha-varró osztályban:

a felső ruhák mértékvétele, szabás-minta rajzolása, kiszabása; az egyszerű és díszesebb ruhák összeállítása, varrása és díszítése. A felső ruhák átalakítása. Ruhavasalás.

c) A fehér-, szines- és műhimző osztályban:

hurkolás, likacsos és tömött kézi himzés. Fehér és monogrammhimzés kereten. Szines himzés, tűfestés, aranyhimzés: himzés ráhelyezéssel.

d) A divatárú-czikkeket készítő osztályban:

téli és nyári női kalapok, fejkötők, szalag-, csipke-, virág- és tolldíszek készítése; kalapok és fejkötők átalakítása; művirágok átalakítása és festése, tollak bodorítása és átalakítása.

Azokat a tanulókat, kik üzleti foglalkozásra kivánják magukat kiképezni, rendszerint az intézet látja el munkával; ezek a tanulók az igazgató engedélyével kivételesen dolgozhatnak a maguk részére is; azok a tanulók pedig, kik szakképzettségöket családi körükben kivánják hasznosítani, rendszerint a magok számára dolgoznak, de ezek is a tantervben megállapított munkákat a tanmenet szerint készítik.

Ezek a tanulók is kötelezve vannak arra, hogy ha az intézet érdeke kivánja, időnként az intézet által elvállalt munkákon is dolgozzanak.

Az intézet részére dolgozó tanulók teljesített munkájok után méltányos díjazásban részesülnek.

Abból a czélból, hogy az intézet a tanulókat mindég a tantervnek és a rendszeres kiképzésnek megfelelő munkával láthassa el, munkákat vállal első sorban a különböző női munkaüzletektől s a mennyiben ez nem volna elégséges, másodsorban intézetektől, harmadsorban magánosoktól, végre készletre is dolgoztat.

Az intézet továbbá törekedni fog arra, hogy saját szükségletének

kielégítése után mérsékelt díjazásért jó mintarajzokat szolgáltasson a női munkaüzleteknek, intézeteknek és magánosoknak.

*

A beszterczebányai m. kir. áll. felsőbb leányiskola. A beszterczebányai felsőbb leányiskola az 1894—95. isk. évet saját otthonában fogja megkezdhetni. Az új épület felállítására vonatkozólag az intézet igazgatónője, Hermann Róza, a következőket irja:

Sokáig ápolt reményünk teljesedik be ezzel az intézetünk történetében oly fontos eseménynyel,

Intézetünk fejlődésével, a növendékek létszámának emelkedésével napról-napra égetőbb szükségét éreztük annak, hogy a felsőbb leányoktatásnak teljesen megfelelő saját helyiséggel birjunk. Hogy a mindinkább elviselhetetlenné váló bajon segítve legyen, már a VI. oszt. felállításával előterjesztés tétetett a magas ministeriumhoz részben hivatalosan, részben magánúton. Előterjesztés, nyomatékos közbenjárás nem maradtak eredménytelenül. A vallás- és közoktatásügyi ministerium leiratilag tudatta, hogy a kormány hajlandó államköltségen minden igényt kielégítő külön hajlékot emelni a felsőbb leányiskolának, ha a város alkalmas telket bocsájt a kormány rendelkezésére.

Beszterczebánya lelkes közgyűlése megajánlotta azonnal a hazafias czélra kért jelentékeny áldozatot.

Igy Csáky Albin gróf, vallás- és közoktatásügyi minister ő nagyméltóságának s a magyar közoktatás és nevelés ujjáteremtésének fárasztó, nagy munkájában méltó társa — Berzeviczy Albert államtitkár ő méltóságának bőkezűsége, valamint Beszterczebánya sz. kir. városa igazi intelligens, minden szépért és nemesért lelkesülő közönségének áldozatkészsége folytán éveken át ápolt reményünk megvalósulásától ma már csak napok választanak el.

A nemzeti nőnevelés oltárán hozott áldozatért a nőnevelés fáradhatatlan, nemes bajnokai, városunk mivelt közönsége leljék majdan jutalmukat az ifju nemzedék mivelt lelkében, munkaképességében s tetterejében.

*

Az intézet épülete, nemcsak elkészült, de oly tervek szerint készült, melynél fogva teljesen megfelel ama kettős czélnak, melyre hivatva lesz.

Intézetünk czélja első sorban iskolai. Az egyes helyiségek oly szerves összefüggésben vannak elhelyezve, a hogy azokat a pædagogia és egészségtan követelményei mellett iskolánk szervezete megkivánja. Gondoskodva van, hogy a most fennálló hat osztály mellett az intézet népesedésének emelkedésével esetleg szükségessé válható párhuzamos osztá-

lyok külön-külön osztályhelyiséggel rendelkezzenek. Iskolánk czéljainak megfelelőleg vannak elhelyezve a zene-, rajz- és taneszközök termei, a tornacsarnok, a könyvtár, az igazgatói, tanári és tanítónői szobák; az elfogadószoba, igazgató és tanítónők lakásai. Külön lakás van még a kapus és az iskolaszolga számára.

Második czélja intézetünknek az, hogy alkalmas otthonban hozzáférhetővé tegye a távol eső vidéki szülők gyermekeinek iskolánkat.

Nem jelentéktelen azon szülők száma, kik gyermekeiket már csak azért sem küldhetik az elemi iskola szinvonalát meghaladó tanintézetekbe, mert nem igen találnak olyan alkalmas szállásadó és gondozó helyet, a hol teljes megnyugvással hagyhatnák gyermekeiket. Hogy ezen baj elháríttassék és a kevésbbé vagyonos intelligens szülőknek is módjukban álljon leányaikat magasabb kiképeztetésben részesíteni, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium gondoskodása már iskolánk felállítása alkalmával elrendelte az internátus szervezését is, hol aránylag csekély díjazás mellett helyezhetik el a szülők gyermekeiket és tehetik nekik hozzáférhetővé iskolánkat. Az épület terveinek elkészítésénél tehát tekintet volt az internátusra is.

Az intézeti helyiségek felerésze kizárólag az internátus czéljaira van szánva, minélfogva már a közelebbi iskolai évben nagyobb számú növendékeket lehet majd kényelmesen benne elhelyezni. Fölösleges is kiemelnem azt, hogy bennlakó növendékeink nemcsak egy korszerűen épült intézetben lesznek majd elhelyezve, hol családias otthonban, egészséges ellátásban részesülnek, de e mellett iskolai tanulmányaikra derék nevelőnők szakszerű vezetése mellett készülnek el, gyakorolják magukat az idegen nyelvekben, zenében és énekben. Ezenkivül a vallás- és közoktatásügyi ministerium által jóváhagyott helyes időbeosztás folytán jut idő a háztartási teendőkben és kézimunkában való gyakorlásra, a testedző és kedélyt vídító játékokra, korcsolyázásra, táncztanulásra és úszásra. Ezek szemmeltartása mellett osztattak be az internátus egyes helyiségei: a tanuló-, nyelvgyakorló-, zene- és játéktermek, a tágas park, melynek egyes részei különféle játszóterekké alakíttatnak át.

Épületünk mindamellett, hogy a város központjához közel esik, távol van minden zajtól. A Garam partján, tágas kert közepén fekszik, homlokzattal délkeletre, szemben a szép Urpin-hegygyel.

A szülők teljes megnyugvással léphetnek majdan az új épület helyiségeibe és teljes megnyugvással hagyhatják ott gyermekeiket, a kik serdülő koruk legnagyobb részét tágas, üde hegyi levegővel telült termekben tölthetik és végezhetik ama nagy munkát, mely szivük-lelkük kimüvelését czélozza.

Az építést a vallás- és közoktatásügyi miniszter által elfogadott

nagyszerű tervrajz alapján 1893 julius havában kezdték meg. November havában az épület fedél alatt állott, ma már pedig annyira közel áll a befejezéshez, hogy f. é. szeptember havában be is költözködhetnénk. Mindaddig azonban, míg az épület teljesen kiszáradva és kipróbálva nem lesz, nem adatik át rendeltetésének. Az épület a következő tágas, világos, szellős helyiségeket tartalmazza.

Az épület főbejáratához a Garam felől jutunk. Áthaladva a kerten, melynek egy részében croquet-tér, lawn-tennis, másik részében korcsolyatér leend, széles keramit-járón a főajtóhoz érünk, melynek átellenében a légvonat meggátlása végett szélfogó ajtó van alkalmazva. Ha a tágas főbejárón és lépcsőház arcadjai alatt áthaladunk, balra fordulva a pinczehelyiségekbe vezető lépcsőkhöz jutunk. Ezen lemenve, jobbra találjuk a nagyobb éléskamrát, balra a mosókonyhát, vasalószobát, a kapus lakását, fáskamrákat és pinczéket.

A földszinten a főbejárattól balra, a Garam felé néző ablakokkal találjuk a tanári szobát, a tanári könyvtárt s két tágas tantermet. A főbejárattól jobbra van az igazgatói iroda az elfogadó-teremmel s ujra két nagyobb tanterem. Az épület jobb szárnyában van a gyönyörü tornacsarnok, rajzterem és a szolga lakása. A balszárny az internátus czéljaira szolgál. Itt van az ebédlő, cselédszobák, konyha s éléskamra; a házvezetőnő s betegápolónő szobája és a betegszobák. Végül egy teljesen elkülönített szoba — kertre nyiló, külön bejárattal — a ragadós betegségben szenvedők számára.

Az épület balszárnyából vezető tágas melléklépcsőn feljutunk az első emeletre. Itt találjuk mindjárt a lépcsőtől jobbra az internátusi növendékek számára szolgáló tágas nappali termeket. Végig haladva a jól szellőztethető s fűthető folyosón, látjuk jobbra a természetrajzi, természettani és vegytani termeket, a tanítónői szobát és három nagyobb tantermet. A széles folyosó végén van az ének- és zeneterem a szertárral.

Az épület második emeleti része kizárólag az internátus czéljaira van szánva. Most már a főlépcsőn haladva felfelé, ujra tágas folyosóra jutunk. Mindjárt a főlépcsővel szemben van a nagy hálóterem, ettől balra a mosdó szoba s egy kisebb hálóterem. A kis hálóterem közvetlen szomszédságában van két tanítónői lakás és a fürdőszobák. A nagy hálóteremtől jobbra két tanítónői lakás, egy ruhatár és az igazgatónő lakosztálya.

Fűtésre Meidinger-féle töltőkályhák, svédkályhák és közönséges vaskályhák szolgálnak. Esti világításra a villamos világítás van tervezve. Az egyes helyiségek el lesznek látva vízvezetékkel. Az egész épület hivatásával és stilusával összhangzatos módon van festve.

Kétszeres örömmel teszek pompás palotánk elkészüléséről jelen-

tést. Egyrészt azért örvendek, hogy *a mi intézetünk* végre ily kifogástalan jó otthont talált; de másrészt fokozza örömemet az a körülmény, hogy így hazai nőnevelésügyünk egy mintaszerű nőnevelő intézettel lett gazdagabb, melyet tőlünk az ilyenekben bővelkedő Anglia is megirigyelhetne.

*

A «Mária-Dorothea-Egyesület» Debreczenben. A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztály f. év augusztus 19-én az Országos Tanszerkiállítás alkalmával *Thuránszky Irén* elnöklete alatt ülést tartott Debreczenben, melyen nagyszámú, a város s vidék legintelligensebb köreihez tartozó közönség vett részt. Jelen voltak: Thuránszky Irén mint elnök, Nendtvichné Hofman Jolán, Ehmayer Berta, György Aladár, Kalocsa Róza, Komjáthy Sándorné, Veresné Szathmány Teréz, Simonffy Imréné, Csiky Lajosné, Eötvös K. Lajosné, Zalay Márkné, Zalay Paula, özv. Moldoványi Ignáczné, Kopányi Simonné, Ursitz Anna (Kolozsvárról), Fábián Mariska, Konrád Teréz, Medgyaszay Lenke, Molnár Aranka, Molnár Antónia, Hegyesy Gizella, Hegyesy Jolán, Székely Melinda, Nánássy Róza, Darvassy Kálmánné, Darvassy Ella, Kállay Mariska, dr. Dusóczky Pálné, Orosz Jánosné, Orosz Olga, Kaffka Róza, Piribauer Alajosné, dr. Nagy Kálmánné, Szikszay Rezsőné, Kemény Gézáné, Boódy Nándorné, Dobschorb Rudolfné, Klimkó Mihályné, Gaál Zsigmondné, Jelenffy Kornélné, Salamon Gáspárné, Márffy Tivadarné, Szemere Lajosné, Eötvös K. Lajos, Simonffy Imre, Csiky Lajos, Doczy Gedeon, dr. Zalay Márk, Felméry Albert, dr. Öreg János, Medgyaszay L. Kálmán, Békessy Gyula, Szemere Lajos, Székely János, Szabó-Bugáth László (Budapestről), Nagy László (Budapestől), Kovács Lajos, Borbély József, Torday László, Tamássy Kálmán, Horváth István (Nyiregyháza), Kerékgyártó József (H.-Nánás), Benedek Mihály (Segesvár), Jenne Ede (Sz.-Medgyes), Kis Mózes (Kőhalom), Csepreghy Endre (Győr), Felméry (Csáktornya), Győrffy János (Budapest), Virág István (Kalocsa), Petrovácz József (Kalocsa), Bökényi Dániel (M.-Sziget), Csinos József (Karancs), Rácz Mihály (H.-Szoboszló), Kapi Rezső (Budapest), Schön József (Budapest), Lakits Vendel (Budapest), Somogyi Pál stb.

Thuránszky Irén elnök, miután örömmel üdvözölte a szép számmal megjelent hallgatóságot, köszönetét fejezte ki a vendégszerető debreczenieknek, különösen pedig Simonffy Imre kir. tan. polgármester, Eötvös K. Lajos hajdumegyei tanfelügyelő s Csíky Lajos theol. tanáraknak, mint a tanszerkiállítás rendezőinek azért a szives fogadtatásért, melyben az egyesület tagjait részesítették.

Az elnöki megnyitó után következett az ülés legérdekesebb pontja. Ehmayer Berta felolvasta Nemeskay Irma fordításában Edmondo de

Amicisnak a turini felsőbb leányiskola növendékeihez intézett beszédét. A hallgatóság feszült figyelemmel hallgatta a remek, különösen nyelvszépségekben gazdag fordítást, melyből megismerhette a «Szív» költőjét, az olaszok nagy pædagogusát; s lelkes éljenzéssel jutalmazta meg a felolvasót, ki a kedves kis művet szép előadásával még vonzóbbá, még élvezetesebbé, érdekesebbé tette.

Thuránszky Irén elnök, miután Nemeskay s Ehmayer kisasszonyoknak köszönetet mondott, kötelességének ismerte a szép számmal egybegyűlt közönséggel megismertetni a «Mária Dorothea Egyesület» czélját, eddigi működését, s ezért fölszólította György Aladárt, hogy e tárgyra vonatkozó előadást tartson. György Aladár megismertette a hallgatóságot azzal a fáradságot s költséget nem ismerő kitartó munkával, melyet a «Mária Dorothea Egyesület a nőnevelés terén kilencz éven át kifejtett, hogy elérje magasztos czélját: lehetőleg előmozdítsa a magyarországi művelt nők érdekeit. De nemcsak az erkölcsi eredményeket tüntette fel, beszámolt azokkal az anyagi sikerekkel is, melyeket az egyesület elért.

Az ülésre kitűzött harmadik pont: Nendtvichné Hofman Jolán felolvasása a külföldi ipariskolákban szerzett tapasztalatairól az idő előrehaladt volta miatt elmaradván, a jelenvoltak György Aladár előadásának hatása alatt azon reményben oszlottak szét, hogy a M. D. E. debreczeni fiókkörét mielőbb megalakíthatják.

IRODALOM.

«MAGYAR NYELVKÖNYV» szerkesztette: *Sretvizer Lajos* és *Barna Jónás* az elemi népiskola II., III. és IV. osztálya számára.

A főváros összes elemi iskolájában néhány év óta használják a Belicza-féle nyelvtant, de hogy mily silány eredménynyel, azt tudja vagy ezer tanító. Érzi mindegyik, hogy a magyar nyelv ismerete alkalmas tankönyv hiányában nem válik a gyermek testévé-vérévé oly mértékben, a hogy azt a magyarosodás elve megkövetelné. Hasztalanul sürgeti minden főv. tantestület, hogy hatósága vegye le a könyvjegyzékről e silány terméket; a tanító szava elvész: az illetékes helyeken hathatósabb befolyások érvényesülnek.

Szerzők jól ismert gyakorló tanítók, kik a rossz helyett jót, a jó helyébe jobbat akarnak adni. Ők is, mint osztálytanítók, hihetőleg koczkára téve látták fáradozásukat az alkalmatlan tankönyv miatt s nemes ambiczióval versenyre szállnak egy hasonlíthatatlanul jobb művel.

Örömmel üdvözlöm szerzőket ama törekvésükért, hogy a nyelvtanítás középpontjává épen a fogalmazást teszik. Erkölcsös és történeti elbeszélések, természetrajzi leirások, Pósa bácsi versei, sőt adomák is képezik alapját a kifejtendő nyelvtani alakoknak, a fogalmazásra szükséges kifejezéseknek. Ha mindama tényezőket fel akarnám sorolni, melyek a mű javára vannak: szószerint idéznem kellene a szerzők «Előszavát», hol kifejtik programmjukat. Egyben megjegyzem ugyan, hogy az ilyen «Előszó» nem való a gyermek tankönyvébe, hanem a tanító számára megirandó Vezérkönyvbe. Szerzők itt az irodalmi szokásoknak hódoltak s a felelősség nem őket terheli.

Ismétlem, hogy általánosságban teljes elismeréssel adózom szerzőknek amaz elvekért, melyek a műben megnyilatkoznak, ha azonban — mint gyakorló tanító — mégis teszek megjegyzéseket, azok nem kisebbítik az érdemeket, hanem collaborens támogatói szerzőknek, kik minden esetre óhajtják, hogy művök következő kiadása teljesebb, tökéletesebb legyen.

Teszem megjegyzéseimet a metodikára, kifejezésekre, a könyv

technikai kiállítására s a feleslegesnek itélt tanítási anyagra vonatkozólag.

a) A tananyag körét magában foglaló ismétlő kérdések Vezérkönyvbe valók s nem a gyermek tankönyvébe. Ily kérdéseket csoportosítani kell. A rokonhangzású szókat nemcsak a II. osztályban kellene tárgyalni s azt sem 5 feladatban egymás után. A II. o. könyvben nagyon hosszúk a feladatok, pedig ott az írás technikája még megbízhatatlan. Túlmegy a felfogó képességen, ha ezt kérdi a II. osztályban: «Mi nagyobb, Bécs vagy Pécs?» Következetlen abban, hogy a kérdő szót (*e*), hol használja, hol nem, noha kellene használni.

Némelykor sok a példa a levezetendő szabályra, némelykor kevés. Így pl. a többes szám begyakorlása túlságos terjengős, 9 feladat van róla.

A legtöbb nyelvtani ismeretet nagyon helyesen olvasmány alapján adja, azaz egymással összefüggő mondatokon. Kivételt képez a 21. lapon az 1. és 2. feladat.

Az alany bemutatásánál nem kellett volna a különben pompásan megfogalmazott «Zivatar» című olvasmányból kiindulni, a hol 7 mondattag képezi az első mondatot, hanem a «Nyáron» című olvasmányból, mely tőmondatokból áll.

Az állítmány szemléltetésénél nem szabad a «Tavaszkor» című olvasmányból kiindulni, mert ott az állítmányt több beszédrész (ige melléknév, főnév) fejezi ki. Az ilyen olvasmány a tanultak összefoglalására való.

Nagy haszon, hogy már a II. osztályban ad anyagot és dispositiót fogalmazásra; alany, állítmány, jelen-, mult- és jövő idő szemlélete után. Sajnálattal említem fel, hogy míg a II. és IV. oszt. könyve bőséggel ad anyagot fogalmazásra, addig a III. oszt. könyve e czélt mellőzni látszik.

Ily megkülönböztetéseket kellene tenni: tőmondat, bővített mondat; egyszerű mondat, összetett mondat. Ezt azért jegyzem meg, mert szerzők felfogásában a tőmondat és egyszerű mondat fogalma azonos, holott az egyszerű mondat lehet tőmondat is, meg lehet bővített mondat is.

III. o. 6. lap 2. feladat ideje korán adott, mert azt kívánja, hogy a gyermek szedje ki a ragos szókat, huzza alá a ragokat, pedig eddig csak a k többes ragot ismeri.

A 6. lapon III. o. beszél vegyes hangú magánhangzókról. Hát ilyenek is vannak? A vegyes hangú szó helyes definiálása ez volna: az olyan szót, melyben magashangú és középhangú vagy mélyhangú és középhangú magánhangzók vannak, nevezzük vegyeshangú szónak.

Nincs azonban az ismertetésre hivatott olvasmányban oly vegyeshangú szó, melyben magashangú és középhangú magánhangzó előfordulna.

Budapest leirásánál kérdés, hogy meg van-e már a kellő földrajzi előismeret. A 21. lap 4. feladata csak úgy adható, ha megvan a kellő természetrajzi ismeret.

28. lap. «A tékozló fiu» kitünő fogalmazvány, de csak 9 birtokragra találunk benne példát, holott a birtokragozást feltüntető teljes ragsorozat 50 ragot tartalmaz. (Ez csak szerencse, hogy egy 50 birtokviszonyt feltüntető példát nem szerkesztettek! Szerk.) Feltüntették a birtokragozás 4 esetét, de nem fejtették ki a birtokviszony fogalmát. Épen így kár, hogy a 31. lapon felsorolták a birtokos névmásokat, de kellőképen elő nem készítették az olvasmányban.

A 34. lapon hiányzanak e szabályok: Minden jelző bővítő tagja a mondatnak. Vannak tőmondatok és bővített mondatok.

A 37. lapon ne nevezze a cselekvés tárgyát kiegészítőnek, hanem a mondat bővítő tagjának. A szabály legyen így: Azt a szót a mondatban, mely a cselekvés tárgyát jelenti, a mondat bővítő tagjának nevezhetjük. A mondatot nemcsak jelzővel lehet bővíteni, hanem a cselekvés tárgyával is.

38. lap. «Mit teremtett Isten?» kérdésre a helyes felelet: «Világot teremtett Isten». Ő pedig így felel: «Isten teremtette a világot». Tehát alanyi ragozással kérdez és tárgyas ragozásban kivánja a feleletet.

A 41. lapon hiányzik e szabály: Vannak igék, melyek nem mutathatnak tárgyra, pl. leülni, öltözködni; ilyen igét csakis alanyi ragozással ragozunk.

A 43. lapon csak úgy lehet érteni a következetlenséget, ha fel akarja tüntetni s szórendet, melyet a kétféle hangsuly létesít: 1. én fogok írni, 2. én tanulni fogok.

A határozókról szóló fejezeteket a IV. o. könyvében sokkal jobban dolgozták ki, mint a III. osztályéban. A III. osztályban csak azokat a határozókat kellene tárgyalni, melyeknek kifejezői a határozó ragos főnév. Pósának «A pórul járt veréb» című költeménye pompásan szemlélteti a határozókat.

Hiányzik az a megjegyzés, hogy a határozó bővítő tagja a mondatnak.

52. lap, 4. lap. A vasuti vonat gyors. A vasuti vonat gyorsan halad. A «gyors» és «gyorsan» mondattagnak összehasonlítása 8 éves gyermek eszében zavart okoz.

54. lap. A hiányos mondat tárgyalása terjengős.

58. lapon hiányzik e szabály: Ha a mondatban több az alany, akkor az állítmányt többes számban mondjuk. Következetlen abban is,

hogy az adott példákban hol egyesszámban adja az állítmányt, hol többesben.

62. lap. Mellékmondatrészekről eddig nem beszélt s egyszerre itt a feladat róla. Talán a mondat bővítő tagjait érti-e?

Szerzők pedagógiai tapintattal megmutatták a II. o. könyvében, hogy a kérdésekre adott feleletek megadják a gyermek fogalmazványát. Ezt az irányt föltétlenül meg kellett volna tartani a III. o. kötetében is; mert szerintem ily fogalmazvány-anyagot nem szabad adni, ha csak nem akarunk tótosan beszélni: «Jolánka tyukok, galambok hivogatni. Tyukok árpa felszedegetni» stb.

IV. o. 3. lap 2. feladata túlzó; 5. lap 9. feladata zavart okozó komplikáczió.

13. lap. «A határozatlan számnév oly szó, mely határozatlanul nevezi meg a számot». Azt hiszem, a szedő vétsége miatt kerültek utána e szabályok: «Ezeknek van 4 fajtája, u. m. tőszámnevek, sorszámnevek, sokszorozó számnevek, osztó számnevek.»

14. lapon rossz definicziót adnak abban: «A bővített mondatnak van 2 fő- és 3 mellékrésze». Először ez nem igaz, másodszor nem tanulták eddig a mondatnak sem fő- sem mellékrészeit.

A jelző mutatónevet pompásan dolgozták fel. Helyesen mondják a IV. osztály könyvében, hogy a jelző megjelzi a főnevet; ellenben rossz kifejezés a III. o. könyvében, hogy a jelző meghatározza a főnevet.

A 18. és 22. lap tiszta metodika, a gyermek kézi könyvében ez fölösleges. Óhajtanám, hogy a tulajdonító ragos szót is nevezze a mondat bővítő tagjának. 24. lap. «Isten mindenütt látja tetteinket» czimű olvasmányban a gyermek oktatja a tanítót morálra, s a gyermek nem cselekszik tanítója parancsa értelmében, mert cselekedete helytelen volna, a tanító pedig megszégyenülve elfogadja a gyermek ítéletét.

b) Helytelen és nem magyaros kifejezések: 9. lap. A mássalhangzók előfordulnak (h. vannak). 13. lap. Szótagonkint (h. szótagonként). 20. lap. Az aratót csépel (h. arat vagy kaszál). 34. lap. Keressétek ki az általatok leirt (h. keressétek ki a leirt). Sokat használja «fentebbi, alábbi, alatti» stb. kifejezéseket. 43. lap. A nagy tenger se (h. sem) volna. «Sem» tagadó szó, «se» tiltó szó.

Szórend ellen sokat vét. 50. lap. «A méhek mézkoszorút kötnek». Mi az? 53. lap. Milyenek a szemei (h. szeme)? 54. lap. Barátné (h. barátnő). III. o. Őszkor, tavaszkor (h. őszszel, tavaszszal). III. o. 3. lap. A «ritkás» többese ritkásak s nem «ritkák». 7. lap. A közép- és vegyeshangú szók néha (h. részben) magas-, néha (h. részben) mélyhangú ragot kapnak. A «néha» szó mást jelent. 7. lap. Irjátok ki (h. nevezzétek meg) a költeményben az irásjeleket. 8. lap. «Budapest Magyarország

szék- és fővárosa». Hatóságunk maga így használja nyomtatványain; székesfőváros. «A két ellenkező (felesleges szó) partot híd köti össze». Budapesten 3 pályaudvar van s nem 2. — 10. lap. A csendes (h. álló) víz tükörsima.

12. lap. A szabály azt mondja, hogy az alapfokban lévő melléknév nem fejez ki összehasonlítást s mégis a feladat azt kívánja, hogy a gyermek irja le azokat a szókat, melyek összehasonlítást kifejeznek. 13. lap. A kő (h. víz) nehéz. A vas nehezebb. A tó (h. patak) mély. A folyam mélyebb. 14. lap. Helytelen kérdés: Mi fehérebb, a kréta, vagy a hó? épúgy: Mi szebb, a hóvirág, vagy ibolya? 15. lap. Tápszer (h. tápláló szer). «Tápszereink a növényországból» czimű olvasmányban tárgyi hibák vannak.

16. lap. «Tegyétek az általatok kiirt középfokban álló mellékneveket az alapfokba». Így jobb volna a feladat: A középfokban leirt mellékneveket irjátok le az alapfokban. 23. lap. A tél a földmívesnek pihenője (h. pihenő ideje). 27. lap. A birtok (h. birtokszó) e kérdésre felel..... 35. lap. Mennyi (h. hány) csillag van az égen? Egyszer mondja tárgyi ragozás, máskor tárgyas ragozás.

47. lap. Mivel tölti (h. tölti el) Sándor a napot?

49. lap. Vizsga szemei (h. szeme) megakadnak (h. megakad) egy kosár almán.

IV. o. 1. lap. Tünemény (h. jelenség). 2. lap. Fáradhatlanul (h. fáradhatatlanul). 2. lap. Termeszt sok takarmányt és kenyérnövényeket. Talán a gabonát érti? 5. lap. «Hogyan pattognak a csikósok?» A kukoricza szokott pattogni. 6. lap.

24. lap. Egy jó tanító igen szép tanításokat tartott (h. mondott) tanítványainak.

c) A könyv technikai kiállításáról a legjobban nyilatkozhatom. Vagy 10-féle különböző betűvel szedték a művet, úgy hogy első betekintésre tisztában van a gyermek, hogy hol keressen szabályt, feladatot, kidolgozásmintát, olvasmányt stb.

Kevés helyen hiányzik egy-egy szó, egy-egy betű; néhol felcserélte szedő az irásjeleket; néhol kövér betűvel szedte a szót, a hol vékony betűvel kellett volna szednie s megfordítva.

A papir tartósnak igérkezik, tiszta fehér, a nyomás koromfekete.

d) Időpazarlás miatt mint felesleges kihagyható:

II. o. 11. lap. Szabály. II. o. 12. lap. 1. feladat. II. o. 15. lap. 2. és 3. feladat. II. o. 44. lap. 7. feladat, mert 5 ilyféle mondatot kell irni: «Szabad-e sétálni mennem?» — 7 éves ész ebből nem ismeri fel az alanyt és állítmányt.

III. o. 5. lap. 1 feladat. 13. lap. 1. és 2. feladat. 21. lap. 5. feladat.

57. lap. 8. feladat kihagyható. 17. lap utolsó sorában kihagyandó a «több» szó, mert kétértelműséget támaszt.

Kelleténél talán hosszasabban foglalkoztam a kijavítandó részeivel a műnek, mint a meglévő jókkal. De azt hiszem, azért szólalt meg bennem annyiszor a kritikus, mert garanciát látok a műben, hogy teljességgel beváljék a nyeltanítás mintaművének. Biztató jövőt lehet jósolni az oly műnek, melyen meglátszik a szerzők pedagogus tapasztalata, hivatottsága a tananyag példás feldolgozásában; e tényezők, meg a szerzők művész érzéke, melylyel a gyermek lelkét nemesítik, táplálják, nyerje meg székesfővárosunk tanügyi hatóságának méltó bizalmát. Szerzők pedig, ha új kiadás alá, kerül dolgozzák át művöket, dolgozzák egyöntetűen s s így biztosak lehetnek arról, hogy kartársaiknak becses eszközt adnak a magyar nyelv sikeres tanítására.

A franczia nemzet nyelvét ápolva világot hódított meg, hódítsa meg a magyar nemzet ön-ön hazáját s e törekvés eleje legyen meg az elemi iskolában!

Budapest. *Komáry Erzsébet.*

*

ISKOLAI ATLASZ ELEMI ÉS FELSŐ NÉPISKOLÁK SZÁMÁRA. Szerkesztették *Beretz Antal* és *Kogubovitz Manó*. Kiadja Hölczel és Társa. Budapest. Ára 60 kr.

Ez atlasz, mely — bár csak a tanév kezdetén jelenhetett meg — máris több székes fővárosi és vidéki iskolában elfogadott és kedvelt taneszköz: társai közül a következőkkel tűnik ki:

a) Magyar szakférfiak által tervezve, itthon Budapesten készült s az első s jelenleg egyedüli hazai termék.

b) Elterjedt iskolai fali térképeinkkel úgy kivitel és tartalom tekintetében összhangzásban áll.

c) A legolcsóbb iskolai atlaszaink között, mert 60 krnyi csekélységért aránylag a legtöbbet nyujtja.

d) Csinos kiállítás és tiszta kivitel tekintetében többi atlaszainkat felülmulja. Ezen okokból olvasóinknak a kitünő taneszközt, mely a közokt. miniszter megbizásából készült, melegen ajánljuk. *S. J.*

*

A DADOGÁS GYÓGYÍTÁSA. Orvosok, pedagogusok és a műveltebb olvasó közönség számára. Irta *Roboz József*, siketnéma iskolaigazgató, e. i. a. dadogók budapesti gyógytanfolyamának vezetője. Budapest, Singer és Wolfner könyvkereskedése.

E minden izében érdekes és tanulságos művecskét szerző a következő előszóval bocsátotta az érdeklődők elé:

«A ki dadogókat sikeresen akar gyógyítani, az vagy oly orvos kell,

hogy legyen, a ki beható didaktikai tanulmányokra szánja el magát, vagy pedig oly tanár, tanító, a ki nem retten vissza azon nehézségektől, melyekkel reá nézve phonetikai és nyelvphysiologiai ösmeretek elsajátítása jár.

Ily férfiak, pædagogus orvosok és orvos-pædagogusok pedig bizonyára tudni fogják méltányolni azon nehézségeket is, melyekkel nekem meg kellett küzdenem, míg odajutottam, hogy ezen kis munka megirására szigoru önbirálat után vállalkozni mertem.

Megnyugvással bocsátom tehát utra kis munkámat, melynek minden betüjét azon benső óhajtás diktálta tollamba, vajha sikerülne nekem a magyar társadalom kebelén élő minél több szerencsétlen dadogó felebarátom sorsát elviselhetőbbé tenni az által, hogy nyilvánosságra hozom azon eljárást, melylyel megszabadíthatók a legrettenetesebb csapástól; a beszédbeli fogyatékosságtól.

A munka gyakorlati része, melyben a légzési-, hang- s beszéd-gyakorlatok módszeresen vannak összeállítva, szintén kész, de mert körülbelül 22—25 nyomtatott ivre terjed, s kiadása nagy áldozatokkal járna, csak akkor fog megjelenni, ha azt — a mit remélek — ezen első rész olvasói keresni fogják.»

A nagy szorgalommal és alapos tanulmányok nyomán írt munkácska (109 lapot tartalmazó füzet) Kimendi Szalay Imre miniszteri tanácsosnak van ajánlva. Azoknak, kik a beszéd hibáiban szenvedők tanításával foglalkoznak, e mű nélkülözhetetlen utmutató, de tanulságos olvasmány minden tanítással foglalkozó, vagy lélektani kérdések iránt érdeklődő egyénnek. A füzet a következő fejezeteket tartalmazza: I. A beszéd hibái és a központi idegrendszer. II. A dadogás és ennek okai. (Pathologia.) III. A dadogás ætiologiája; a dadogás elterjedése, diagnosis és prognosis. IV. A dadogás régibb és ujabb gyógymódjai (Therapia). V. Az általam követett módszer. E fejezetek kiegészítéseül a «függelék»-ben 40 kiváló angol, franczia és német müvet sorol fel szerző, melyeket könyvének megirásánál forrás-munkákul használt s melyekből az érdeklődő olvasó a kérdésre bővebb felvilágosítást meríthet. Kivánjuk, hogy a könyvecske elterjedése jutalmazza meg a szerzőt azért a fáradságos és lelkiismeretes munkáért, melyet művére fordított. —*a*—.

*

VEZÉRKÖNYV a gyermek-menedékhelyek felállításához és vezetéséhez. Számos ábrával. Az 1891. évi XV. t.-cz. alapján községek és gyermekmenedékhely vezetőnők részére. Irta *Marosán Kornél*, néptanító Aranyos-Medgyesen.

A kisdedóvodai törvény az oly községeket, melyekben rendes óvoda nem állítható fel, kötelezi gyermek-menedékhelyek felállítására. Az ezek-

ben működő vezetőnőktől megkivánja, hogy a gyermekmegóvás terén, legalább gyakorlati képzettséggel birjanak.

Jelen művecske a felállításnál a községeknek, a vezetésnél pedig a vezetőnőknek kiván segítségére lenni.

A községek megtalálják benne azon vezérfonalat, melyet a felállításnál követni, úgy a törvény intézkedéseinél fogva, mint saját jól felfogott érdekökben, okvetetlenül szükséges. Tájékozást nyernek: a menedékhely épületére, udvarára és azok felszerelésére vonatkozólag. Utbaigazítást nyernek: a vezetőnő képességeire és személyes tulajdonságaira vonatkozólag, melyek megválasztásánál szem előtt tartandók. Végre megismerik azon kötelességeket, melyekkel minden egyes község ez irányban tartozik.

A vezetőnőknek utbaigazítást és felvilágosítást nyujt a gyermekekkel való bánásmódra nézve. Megismertet a gyermekek gyakoribb betegségeivel s utbaigazítást ad ezeknek elkerültetésére vonatkozólag. Továbbá, hogy a gyermekek idejüket a menedékhelyben hasznosan tölthessék el: le van irva benne mindazon foglalkozási nem, melyeket a menedékhelyben sikerrel lehet felhasználni, esetleg a körülményekhez alkalmazni.

Szerző igyekezete oda irányult, hogy úgy a községeknek, mint a vezetőnőknek oly könyvet nyujtson, melyet szem előtt tartva, menedékhelyöket a törvény kivánalmainak és saját jól felfogott érdekök szerint állíthatják fel és vezethetik.

Ez a művecske a szatmármegyei Széchényi-társulat ovodáiban és gyermekmenedékhelyeiben vezérkönyvül használtatik.